

DIPLOMADOLGOZAT

Polgár-Duchaj Fanni

BUDAPEST

2025

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Budai Campus

Emberi erőforrás tanácsadó mesterképzési szak

Pályaorientációs csoportfoglalkozások a monori általános iskolákban

Belső konzulens: Dr. Kenderfi Miklós

tanszékvezető egyetemi docens

Külső konzulens:

Intézete/Tanszéke: Vidékfejlesztés és

Fenntartható Gazdaság Intézet

Humántudományi és Szakképzési Tanszék

Készítette: Polgár-Duchaj Fanni

BUDAPEST

2025

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3
2. Hipotézisek	4
3. Szakirodalmi áttekintés	4
3.1. A pályaorientáció hazai értelmezése	4
3.1.1. 20. századi értelmezés	4
3.1.2. 21. századi értelmezés	6
3.2. A pályaorientáció nemzetközi értelmezése	15
3.3. A serdülőkorúak jellemzői	17
4. A Nemzeti Alaptanterv és a kerettantervek pályaorientációs vonatkozásai	18
5. Vizsgálat bemutatása	21
5.1. A vizsgálat módszereinek bemutatása	21
5.1.1. Dokumentumelemzés bemutatása	21
5.1.2. Önértékelő eljárások bemutatása	22
5.1.3. Interjúk bemutatása	23
5.2. A vizsgálatnak teret adó csoportfoglalkozások bemutatása (1.)	23
5.3. A vizsgálatnak teret adó csoportfoglalkozások bemutatása (2.)	25
6. Vizsgálat eredményei	27
6.1. Dokumentumelemzés eredményei	27
6.1.1. Az Ady Úti Általános Iskola Pedagógiai Programja	27
6.1.2. A Jászai Mari Általános Iskola Pedagógiai Programja	27
6.1.3. A Kossuth Lajos Általános Iskola Pedagógiai Programja	27
6.2. Önértékelő eljárások eredményei	28
6.2.1. Holland-féle érdeklődési irányok kérdőív eredményei	28
6.2.1.1. Tárgyias érdeklődés típus	31
6.2.1.2. Irányító érdeklődés típus	32
6.2.1.3. Közösségi érdeklődés típus	33
6.2.1.4. Megvalósító érdeklődés típus	33
6.2.1.5. Alkotó érdeklődés típus	34
6.2.1.6. Elemző érdeklődés típus	35
6.3. Képességek, készségek kérdőív eredményei	35
6.4. Interjúk eredményei	40
7. Következtetések és javaslatok	42
8. Irodalomjegyzék	44
9. Mellékletek	47
9.1. Csoportfoglalkozások forgatókönyve	47
9.2. Holland-féle érdeklődési irányok kérdőív	55
9.3. Képességek, készségek kérdőív	56
9.4. Csoportképek	59
10. Nyilatkozatok	63

1. Bevezetés

A pályaválasztás sok tényezőt magába foglaló testreszabott eljárás, mely „a tanuló egyéni igényeinek figyelembevételével segíti a megfelelő pálya, szakma kiválasztását, a lehető legszélesebb információnyújtás révén” (Szilágyi, 2023, p. 22). Ez messze túlmutat az egyszerű információátadáson, magában foglalja a fiatalok döntési kompetenciáinak kibontakoztatását, saját maguk mélyebb ismerését, valamint a jövőre vonatkozó megalapozott tervek megteremtését. A pályaorientációt, mint speciális emberi erőforrás szolgáltatást, egyre hangsúlyosabb társadalmi igény övezi. Az 1920-as évek óta nem tapasztaltunk ilyen fokú változást a munkaerőpiaci helyzetben, ilyen bizonytalan anyagi helyzeteket és életvezetési döntéseket, amelyek a karrierút kijelölésében alapvetőek. (Borbély-Pecze, 2018).

A huszonegyedik században a fiatalok már nem úgy gondolnak a szakmaválasztásra, mint egy „egyszer és mindenkorra” döntésre. Inkább elmennek egy-egy irányba, aztán kiderül, hogy közben megváltoztak a trendek, megjelent egy új technológia vagy éppen recesszió lett – úgyhogy rugalmasan keresnek valami mást. A kamaszkori érdeklődés sem egy szilárd dolog, különböző témák keltik fel a figyelmüket. Emiatt a pályaorientáció sem lehet egy régi, poros táblázat, amit kiosztanak szeptemberben, hanem egy élő, lélegző folyamat, ami folyton követi az aktuális gazdasági-technológiai híreket. Tulajdonképpen ez a híd, amin átsétálhatnak az iskola világából a munka kavargós terepére, és ha jól van megépítve, nem csúszkál rajta az ember: segít beilleszkedni, kapcsolatokat kötni, és elhelyezkedni.

Azaz a pályaorientáció az akkor lesz a leghatékonyabb, amikor a fiatalokat a pedagógusok szülők és pályatanácsadók is együttműködve segítik saját eligazodásukban. Az általános iskolákban az a tapasztalat, hogy gyakran hiányos vagy elavult tanácsokat kapnak a tanulók, és egyáltalán nem kapnak képet arról, milyen lehetőségek állnak előttük. Pedig a munkaerőpiac ma már nagyon gyorsan változik: ahol 2019-ben már jelen voltak olyan szakmák, amik 5 évvel korábban nem is léteztek, mint a PPC specialista, DTP operátor, vagy CRM specialista. A mai új munkakörök nagyrészt a digitális, egészségügy és fenntarthatósági szférában jelennek meg, és e számok mutatják a tanácsadás fontosságát a jövő terveinek megalapozásához.

A tanácsadóknak így nem elegendő csupán a hagyományos szakterületeket ismerniük, hanem jártasnak kell lenniük az új, sokszor több tudományágat ötvöző területeken is, hogy megfelelő és jövőbe tekintő segítséget nyújthassanak.

2. Hipotézisek

Hipotézis 1: A 7. osztályos csoportfoglalkozás segíti a tanulók érdeklődési körének tudatosítását és a hozzájuk illő szakmák felismerését.

Hipotézis 2: A 8. osztályos csoportfoglalkozás során a képességek és érdeklődés összehangolása növeli a pályaválasztás sikerességét.

Hipotézis 3: Már a kétalkalmas csoportfoglalkozás is fejleszti a csoporttagok pályaeretttségét, különös tekintettel a realitásorientációra.

3. Szakirodalmi áttekintés

3.1. A pályaeorientáció hazai értelmezése

Az idők folyamán többféleképpen gondolkodtak a pályaválasztásról, a pályaválasztási érettségről. Az alábbiakban ezeket mutatom be.

Az elmúlt néhány évtizedben a pályaeorientáció fogalma is jelentősen megváltozott. Kezdetben a karrierválasztás csupán egy egyszerű, egyszeri döntéshozatali folyamatként funkcionált a pedagógiában, pszichológiában, mára azonban életpálya orientációként értelmezik az egész életpályán végigvonuló fejlődési folyamatként. Ebben a folyamatban a kamaszkor a legfontosabb időszak, mivel az identitás kialakulásának, az önismeret és a jövő tudatos szemléltetésének az időszaka.

3.1.1. 20. századi értelmezés

A pályaválasztás lehetősége a 1900-as években igen szűk területre korlátozódott. Talán ilyen volt az 1939-es zsidótörvény, amely annyira zsidó szigorú keretek közé helyezte a fiatalok pályaválasztását, hogy szinte minden hivatásra való belépésüket megtiltotta. Ezek a törvények

nemcsak a pályaválasztás lehetőségét, hanem a választásban rejlő szabadságot is eltörölték. A szocializmus időszakában (1945 után) a pályairányítás eszköze a központi tervezgátlkodás lett. Ilyen országos méretű felépítésre került a tanácsadó hálózat, amely a célja, hogy a fiatalok a gazdaság éppen szükséges szakmái felé irányítsa. Ebben az időszakban a pályaválasztás már nem szabályozott jog volt, hanem egyetlen lehetőség, amely hosszú távra határozza meg az embereket életútját.

Az 1950-es évek előtt úgy tartották, mint már az előzőekben említésre került, hogy a pályaválasztás egyszeri döntés, így csak egy alkalommal van lehetőség orientálódni. Később bebizonyosodott, hogy a pályaválasztás egy hosszabb pályafutás-projekt, így a pályaorientáció egész életünk során végigkísér. Fejlődésünk stádiumaiban eltérő tartalommal jelenik meg: az előkészítés, tájékozódás, döntés, beilleszkedés, elköteleződés szakaszai jellemzik.

Máig érvényes Rókusfalvy 1969-es gondolata, miszerint ebben az időszakban még a pályaérettség nem alakult ki, ilyenkor a személyiségük még képlékeny. A foglalkozásokat ennek megfelelően életkorhoz kell igazítani, mert egy rosszkor elvégzett kérdőív beskatulyázáshoz vezethet.

Völgyesy (1985) úgy véli, hogy a karrier tanácsadásban nagy jelentősége van a pályaismeret bővítésének. A serdülőkorban az énkép ugyanis még nem teljesen alakult ki. A pályaorientáció segít a gyerekeknek abban, hogy felhasználják a pályaismeretet arra, hogy összekapcsolják a saját érdeklődési körüket a még nagyon nyitott karrierjük lehetőségeivel. A pályaorientáció fejlesztése tudatos pedagógiai munkát igényel, nem magától jön létre, és általában csak a 16-18. életév körül kezd el megszilárdulni.

Az előbb említett elméletek abban mind egyetértenek, hogy a serdülőkorban a pályaorientáció már nem csupán a tájékozódásról szól - része a személyiségfejlesztés, az identitás alakulása, a szocializáció is. Mivel a fiatalok ebben az időszakban egy érzelmi és gondolkodási fejlődési folyamaton mennek át, a pályaválasztásban is meghatározó a rugalmas, támogató hozzáállás. A karrierválasztás egy bonyolult döntés, hiszen hosszú távra befolyásolja az életünk irányát. Ebben a döntéshozatali folyamatban az egyik legfontosabb tényező az önismeret: ahogy egyre jobban tudjuk, hogy mik az erősségeink, mi érdekel minket, mi fontos nekünk, úgy lesz egyre könnyebb találni egy olyan foglalkozást, amiben jól érezzük magunkat és sikeresek is lehetünk.

Az 1990-es rendszerváltás után, a piacgazdaság kialakulásával vált széleskörűvé a pályaaorientációra való törekvést. A hangsúly a folyamatos életvezetési döntési pontok esetén inkább az önismeret fejlesztésére helyeződött át. Megjelentek az önálló tanácsadók a fiatalok mellett és az őket segítő felnőttek, a család, a pedagógusok és a barátok.

Mérei Ferenc (1971) elképzelése szerint a szakképzési rendszernek átjárhatónak kell lennie: már a pályaválasztás időszakában (16-17 évesen) lehetőséget kell adni a könnyű váltásra, hiszen nagyon sok esetben csak felnőttként derül ki, hogy valaki egy adott szakma iránt különös érdeklődést mutat. Ha túl korán szűkül le a választék és túl korán kezdődik a specializáció, az rövidtávon ugyan kielégítheti a gazdasági szükségleteket, de hosszútávon lemorzsolódáshoz, majd pályaváltáshoz fog vezetni.

Pályaválasztói szempontból kitüntetett helye lenne a pályaaorientációnak, de sok iskolánál – mint erre Kriveczkyné Molnár (1999) is rámutat – ilyen helyzetben egyáltalán nincs. Emiatt, paradox módon, sok 14 éves diák és szülő némelykor szinte semmit sem tud arról, hogy egy pálya milyen kompetenciákat igényel, keresettek-e a szakemberek, milyenek jövedelmi viszonyok. Az iskola és azon belül a pedagógusok meghatározóak a pályaaorientációban, ami valljuk be, bonyolult. A tanulók sokszor tanácstalanok, nincs pontos elképzelésük, és a tantárgyakhoz kötött gondolkodást nem lehet végrehajtani, munkakörökre lefordítani. Külső korlátok – többek között hiányzó pénz az beiskolázásra, vagy az otthonról való elszakadás félelme – szintén akadályozhatják a döntést, különösen kis településen élő fiatalok esetében.

Kriveczkyné Molnár (1999) azt is leírja, hogy a pályaaorientáció nem korlátozódhat a 7–8. évfolyamra. Már az 1. osztályban el kell kezdődnie az alapozásnak: munkára nevelés, rendrakás, felelősségvállalás, közös munka. Az 5–6. évfolyamon a tantárgyak és tanárok sokasága révén a tanulók figyelik a felnőttek viselkedését, és mintákat gyűjtenek. A 7–8. évfolyamon felgyorsul az információáramlás, és a tanulóknak konkrét tapasztalatokra van szükségük – például nyári munka, üzemplátogatás, tanulmányi versenyek, táborozás, kirándulások révén.

Az osztályfőnöki órák lehetőséget adnak arra, hogy a tanulók megtudják, milyennek látják őket mások, és példaképeket ismerjenek meg. A napközi és a tanulószoba szintén lehetőséget kínál kapcsolódási pontokra. A tanórán kívüli tevékenységek – szakkörök, versenyek – konkrét élményeken keresztül tágítják a tanulók látókörét, és segítik őket abban, hogy saját tapasztalataik alapján hozzanak megalapozott döntéseket.

3.1.2. 21. századi értelmezés

Az identitásfejlődés szorosan összefügg az önértékeléssel és a társas támogatással. Az önértékelés belső erőforrásként működik, míg a társas támogatás – család, barátok, jelentős mások – külső megerősítést nyújt. Szabó Hangya és munkatársai (2019) regressziós elemzése szerint, a magasabb önértékelés (Rosenberg-skála alapján) szignifikánsan összefügg a moratórium állapottal, vagyis a kereséssel. Az alacsony önértékelés a diffúz identitás állapottal korrelál, ahol az egyén nem rendelkezik belső stabilitással. A kereséshez bátorság szükséges, amelyet a belső meggyőződés és a külső támogatás együttesen erősít.

A kutatás vizsgálta az is, hogy a fiatalok társas kapcsolatai miképpen befolyásolják identitásuk kialakulását. A hasonló korú barátok megerősítése növeli annak esélyét, hogy saját döntéseik alakítsák életüket, a családi támogatás után gyakran a korai zárás identitásállapotot idézi elő, mivel a fiatal nem mer új utat keresni, hanem egyszerűbbnek látja a szülői minta átvételét.

A kutatás szerint a 14–15 évesek jellemzően a korai zárás állapotában vannak – ez az identitásképzés kezdeti szakasza. 20 éves kor környékén gyakrabban találkozunk az elért identitással, amely a tudatos döntéshozatal eredménye. Az identitás tehát fejlődési folyamat, amely az életkor előrehaladtával egyre stabilabbá válik.

A kamaszkor egy nehéz időszak a fiatalok számára Buda (2006) szerint is, hiszen ilyenkor kezdenek el az identitásuk tudatában lenni, önállósodni, átalakítani szociális kapcsolataikat, és ebben az időszakban fogékonyabbak a világ visszajelzéseire, illetve a kortársak hatásaira is. Ekkor a különböző csoportos foglalkozások, fejlesztések nagyon hatékonyak lehetnek, mivel nem csak az önismeretük fejlődik általa, hanem kialakulnak a társas kompetenciáik is.

Szilágyi Klára (2012) úgy látja, hogy a pályaorientáció emberközpontú humán szolgáltatás, amely nemcsak az egyén, hanem a társadalom számára is érték. A serdülőkorban ezért alapvetőnek tartja a realitásérzék kialakítását, az önismeret mélyítését, valamint a társadalmi beilleszkedés elősegítését. A pedagógusok és a tanácsadók munkája ebben a tekintetben meghatározó, hiszen nem elég csak információt nyújtani, támogatni kell a gyerekeket az információk értelmezésében, feldolgozásában is. Szilágyi beszélt arról, hogy a pályaorientáció legfőbb célja, hogy a vágyakat és a valóságot összehangolja. És ez különösen fontos a hátrányos helyzetű fiatalok esetében, mert náluk a fantázia jobban jelen van, mint a

realitás. Ezek a tanulók kedvelik a mozgásos feladatokat, mint a különböző kommunikációs gyakorlatokat, mert azok nehezebbek. A modern pályaorientációnak jellemzője, hogy humánszolgáltatás, mely alapvetően egyéni és csoportos tanácsadási formára épül. Az egyéni tanácsadás személyre szabott támogatást nyújt, míg a csoportos tanácsadás lehetőségeit abban látják a szakemberek, hogy a résztvevők mások tapasztalataiból tanulnak, és arra ismernek rá, hogy nincsenek egyedül a dilemmáikkal.

A csoportmunka ad egy olyan teret, ahol a serdülők gondolataikat, érzéseiket megoszthatják és biztonságos, befogadó közegben lehetnek. Ezek a csoportfolyamatok fejlesztik az empátiát az együttműködést, a kommunikációt, mely készségek a későbbiekben a munkahelyen, valamint a személyes kapcsolatok terén is fontosak lesznek (Bagdy és Telkes, 2013). A kamaszok szempontjából is nagyon fontos, hogy nem csak a felnőttek, hanem a kortársak is visszajelzést tudjanak adni nekik. A csoportos foglalkozások alkalmával lehetőségük nyílik mások nézőpontját megismerni, mely segítség lehet abban, hogy egyre mélyebb képet tudjanak alkotni saját magukról, viselkedésükről, döntéseikről. Az ilyen visszajelzés hozzájárulhat az önértékelés stabilizálódásához, mely a pályaválasztás szempontjából is kiemelten fontos.

Ez a folyamat igényel egyfajta rugalmasságot is, mert a munka világának gyorsuló pályáján egyre nagyobb tempóval újabb és újabb változások teremtenek olyan környezetet, amelyben egyre nehezebb gondolkodni a pályán hosszútávon. Valójában tartósan sokat árthatunk a fiataloknak, hogyha túl könnyedén el tudnak helyezkedni, mert akkor később kiderül, hogy bizony hiányzik nekik az a szükséges tudás, amit a bevezetőben mondtunk: önismeret, döntéshozatal, mély belső munka. Hiányzik a tudás, mert 10 év múlva munkanélküli lesz, aki nem tudja, mit akar.

A digitális eszközök közül kiemelkedik az NPP (Nemzeti Pályaorientációs Portál), mint digitális iránytű, amely egyaránt hasznos lehet a tanárok és a diákok számára. Hegyi-Halmos 2016-os disszertációja 500 tanár bevonásával készült, és feltárta, hogy bár papíron minden a helyén van a pályaválasztási tanácsadással kapcsolatban, a gyakorlatban a tanárok számos akadályba ütköztek: 68%-uk foglalkozott pályaválasztási tanácsadással, de közel 50%-uk nem hallott róla a képzése során. Az NPP weboldalát a megkérdezettek 53%-a egyáltalán nem ismeri, és csak 9%-uk használta már. A legismertebb eszközök a személyiség-, érdeklődés- és képesség

kérdőívek. A tanárok 71%-a nem támogatta a pályaválasztási tanácsadás önálló tantárgyként való bevezetését.

A leküzdendő akadályok között elsősorban az erőforrások hiányát említik – nincs elérhető pályaválasztási tanácsadó –, valamint a tanári kar eltérő hozzáállását. A szülők és a diákok bevonása is nagyon fontos lenne, de a legtöbb tanár túlterhelt és nincs elég ideje, ezért nem vállalnak plusz feladatokat. A kommunikáció is akadályozott: az NPP-vel kapcsolatos információk nem jutottak el a tanárokhoz.

A disszertáció rávilágít, hogy a pályaválasztási tanácsadás hatékony megvalósításához nemcsak módszertani eszközökre van szükség, hanem szemléletváltásra és rendszerszintű támogatásra is. A tanárok a kulcsszereplők, de megfelelő információk és idő hiányában nem képesek betölteni a képzés szerepét. A pályaválasztási tanácsadás jövője akkor lehet sikeres, ha az iskola, a szülők és a diákok együttműködnek, és a tanárok valóban támogatást kapnak a feladathoz. A pályaválasztási tanácsadás nem a középiskolai felvételi vizsgaidőszak kérdése, hanem már az óvodai szerepjátékokban is jelen van. A gyerekek felnőtt szerepeket próbálnak ki játék közben, és így indul meg érdeklődésük formálódásának folyamata.

Az otthoni környezet – a szülők és a családtagok, mint modell – alapvetően meghatározza a szakmai kép kezdeti formáit. Már ebben a korai szakaszban felmerül az egyéni törekvések és a társadalmi szükségletek közötti kapcsolat kérdése: milyen mértékben illeszkedik a gyermek érdeklődése a jövő kompetenciáihoz?

Az iskola e téren is központi szerepet játszik, hiszen a pályaválasztás tudatos, tervszerűen végzett pedagógiai folyamat, mely döntő helyszíne az iskola. Család és barátok sokszor befolyásolják a tanulók döntését, ám az iskola esélyt ad a pálya tudatos felderítésére. A pályaismeret hatékony közvetítéséhez pedig együttműködés szükséges: az osztályfőnök kulcspozícióban van, a szülőkkel tartja a kapcsolatot, koordinálja a tanuló életútját, személyes beszélgetéseivel segíti őket. A szaktanárok tantárgyaikkal összefüggésben adhatnak pályaismeretet, az igazgatói stratégiája szem előtt tartásával és irányt adhat a pedagógiai programban a témaválasztásra, annak elmélyítésére, tervezésére, előkészítésére.

A Szakképzés 4.0 koncepciójában már helyet kap az átképzés és az az igény, hogy a képzési rendszer jobban kövesse a piac mozgását és arra adjon válaszokat. Éppen ezért kiemeli Borbély-Pecze (2019) kritikája is: paradox módon ugyanakkor ellentmond a nemzetközi trendeknek is, hiszen arra ösztönöz, hogy 14 éves korban válasszunk pályát, miközben éppen a

szakmák iránti érdeklődés kialakulása sokszor felnőttkorban történik meg. A rugalmasság, illetve az egyén kezébe adott életpálya menedzselési lehetőség lenne a megoldás, ha az oktatási centrumok és egyetemek tanulói-tanulmányaik lemorzsolódását csökkenteni kívánják.

A központi portálok, mint az ikk.hu vagy a felvi.hu, csupán szűkös inkább csak átfogó képet tudnak adni az iskolaválasztás mikéntjéről vagy a továbbtanulási lehetőségekről, ugyanakkor nem létezik egy olyan komplex online rendszer, amely valódi segítség lehetne a pályaválasztás bizonytalanságaiban. A tanácsadás digitalizálása valahol útközben elveszett. Az adatbázisok rég elavultak, az egyszerűsítés, támogatás helyett visszafogják a lehető legkülönbözőbb életpályák, váltások áramlását.

Kenderfi (2019:12) tanulmányában olvashatjuk, hogy “az általános iskolás tanulók pályaválasztásának legfontosabb tényezője a család.” A kutatásból az is kiderül, hogy “minél alacsonyabb iskolázottságú a szülő, annál inkább hagyatkozik az általános iskola információira.” (2019:27).

Magné és Kovács (2020) szerint az önismeret abban segít, hogy reális képet alkossunk magunkról, így képesek legyünk tudatosabb döntéseket hozni a jövőnkkel kapcsolatban. Ez napjainkban különösen fontos, amikor a technológia egyre gyorsabb ütemben változik és munka világa is egyre újabb és újabb kihívásokkal állít szembe minket. Napjaink 21. századi munkaerőpiacán egyre nagyobb szükség van a transzferábilis készségek – olyan tudások és készségek, a többféle munkakörben is hasznosíthatók. A teljesség igénye nélkül ilyen például a kommunikációs készség, szervezőképesség, nyelvtudás, digitális kompetenciák (IT ismeretek) stb. A soft skillek – vagyis a személyes és társas készségek – fontosabbak mint valaha. Ezen belül az intraperszonális készségek (pl. időbeosztás, önreflexió) befelé irányulnak, míg az interperszonális készségek (pl. konfliktuskezelés, együttműködés) a társas kapcsolatokban nyilvánulnak meg.

A pályaaorientáció során fejlesztésük kiemelt fontosságú, hiszen az egyén munkahelyi életpálya-sikerességét és befolyásolják. A pályaaorientáció nem csak annyi, hogy az ember tájékozódik, dönt, hanem egy mélyebb önismereti folyamat, amely során a személyes motivációk, érdeklődés és képességek összevetődnek a munkaerőpiac elvárásaival. Az ipari forradalom idején a munka az önkifejezés, az önmegvalósítás öröme. Most az Ipar 4.0-ban, a digitalizáció és az automatizálás korszakában, amikor a munkafolyamatok alapjaiban átrendezik a munka világát, már sok olyan dolgot kell a fiataloknak tudniuk, amelyeket akkor még nem ismertek, amikor a pályaválasztás fogalmát bevezettük a szóhasználatukba.

Nemcsak az alacsony, de a középfokú végzettséget igénylő munkakörök egy része is technológiával lesz helyettesíthető, a fejlesztések növekedése nyomán. Ezért egyre értékesebbek az emberek azon tulajdonságai, mint a problémamegoldó képesség, kreativitás, csapatmunka, kommunikációs készség vagyis az ún. soft skilllek. Ezek azok a képességek, képességek, tulajdonságok, amelyek teljesen nem vagy jelentős mértékben helyettesíthetők gépekkel és amiknek a jövő munkaerőpiacán való boldoguláshoz való sikeres alkalmazásán túl is fontos szerepük van az életben.

Így a pályaválasztás nem a középiskolai döntés meghozatalával zárul, hanem egy életen át tartó tanulás és önismereti folyamat része. A lifelong learning (LLL) szemlélet elengedhetetlen ahhoz, hogy az egyén folyamatosan változó körülmények között is meg tudjon felelni.

“Az önismeret fejlesztése lehetővé teszi a tanulók számára, hogy tisztában legyenek saját erősségeikkel és gyengeségeikkel, valamint, hogy reális képet alkossanak saját jövőbeli lehetőségeikről.”- mondja Budavári-Takács és Bárdos (2024:78). Ha mégsem veszik fel őket, sokszor valahová egyáltalán nem az érdeklődésük szerint mennek – így egy kényszerpályára kerülnek. Még az egészen határozott elképzelésű, tehetséges gyerek is tanácstalan lehet, és a gimnáziumot úgy választják, mint időnyerő fokot.

A szülők mintája, a barátok hatása, vagy az osztályfőnök szava befolyásolja a döntést, de kérdéses, hogy mennyire alapos a pályaválasztás az adott iskolában. A pályaválasztásnál fontos, hogy minél több információval, tapasztalattal, élménnyel rendelkezzenek a fiatalok; saját képességeik, erősségeik pedig minél jobban ismerjék önmagukat. A munka világa változik, alkalmazkodóképesnek kell lenni. A családi, gazdasági, iskolai, politikai, kortársi nyomások, elvárások – elsősorban, de nemcsak a középiskolás korú fiatalokra ható – csupa olyan tényező, amely katalizátorként hat a tanulók pályaválasztásának folyamatára. Így, a pályaválasztás segítésének elsődleges céljai, feladatai között, a rájuk ható sokféle külső és belső erő közreműködésével a fiatalokkal együttműködve megfogalmazni a helyes irányt jelentő, életüket a jövőben meghatározó foglalkozás, mesterség találásának a segítése.

Fontos feltenni a kérdést, hogy miként valósulhat meg a pályorientáció a mindennapi iskolai és családi életben. A tanácsadást végző szakemberek felkészültsége, a pályorientáció változatos formáinak ismerete és alkalmazása elengedhetetlen a sikerhez. Egyfelől figyelni kell az egyre változó munkaerőpiacra és a társadalmi elvárásokra, másfelől nagy gondot kell

fordítani az egyén fejlődési útjának megértésére, és a lehető legszélesebb körű információnyújtáson keresztül.

Talán legfontosabb, hogy a pályaorientációnak már általános iskolában el kell kezdődnie. Emberi fejlődéslélektan szempontból el kell indítani a gyerekeket azon az önismereti úton, amin azt kutatják, hogy ők és a világ körülöttük miben más.

Nem lehet azonban eléggé hangsúlyozni a korai pályaorientáció hasznát sem. Ennek visszahatásai elsősorban a tanulási motiváció megugrásában jelennek meg. Ennek eredményeként a tanulók meggyőződése, döntései, és az álmaik megvalósításának útjai is egyértelműbbek lesznek. Növekszik az önbizalmuk, automatikusan csökken a lemorzsolódás.

Budavári-Takács és Bárdos (2024) tanulmánya szerint nem csupán annyiban merül ki a pályaválasztás-tudatosság kérdése, hogy a fiatalok egy-egy témakörön belül széleskörűen, sokoldalúan tájékozottak legyenek, hanem kifejezetten fontos, hogy szaktudásuk segítségével megtalálják az útjukat az iskolák és a munka világában. A cél, hogy megakadályozzuk, hogy a diákok emberré válásuk során egy „tévelygő” útra lépjenek, ehelyett kompetens, megalapozott és tudatos döntéseket hozzanak életük útjáról. Ennek kulcsa, hogy tudjanak célokat kitűzni, ami az iskolai nevelés során is fejlesztendő.

Károlyi (2024) kutatásában több mint 80 általános iskolás tanuló vett részt. A válaszok alapján 60% pozitívan értékelte az iskolai tájékoztatást, de 11% nem kapott elegendő információt. A leghasznosabbnak az osztályfőnöki órákat, pályaválasztási kiállításokat és nyílt napokat tartották. 64 fő szerint az érdeklődés a legfontosabb tényező, ugyanakkor 38 fő a képességeket emelte ki. 22 fő a szülők véleményét tartotta meghatározónak. 4 fő a tanárok javaslatát tartotta döntőnek – ami azt mutatja, hogy a pedagógusok hatása kisebb, mint gondolnánk.

A diákok nagyon pozitívan gondolkodnak a karrierjéről: 86%-uk úgy véli, hogy a jövőjét teljesen vagy inkább saját kezében tartja. 52% szerint könnyű vagy egyáltalán nem lenne nehéz váltani a jövőben, 26% szerint kis nehézséget is okozna. 37% számára fontosabb az önmegvalósítás, mint a lojalitás a munkahelyükhöz.

A szakképzés átszervezése – az OKJ szakmajegyzék eltörlése, technikumok és duális képzés bevezetése – új struktúrákat és követelményeket állított fel. A képzéseknek jobban kell igazodnia a munkaerőpiac igényeihez, és a tanácsadóknak is naprakésznek, hatékonyak kell lenniük a segítségnyújtásban.

Károlyi (2024) javaslatai szerint a pályaorientációs rendszer javítása érdekében már 5. osztályban el kellene kezdeni a pályaorientációt, életkornak megfelelően. Szükségesek lennének rendszeres témahetek, projektek, gyakorlati tapasztalatszerzési lehetőségek, továbbá szakemberek meghívása révén a tanulók beleláthatnának a különböző pályákba. Dedikált pályaorientációs felelőst kellene kijelölni vagy tanácsadót fontos lenne foglalkoztatni az intézményben. A szülők tájékoztatása és bevonása kulcsfontosságú lenne, illetve a pedagógusok képzése a pályaorientációs feladatokra sürgető szükséglet.

Ódor kutatása (2024) 90 somogyi hetedikes diákot vont be, és rávilágított, hogy a pályaválasztás már ennyi idős korban komoly gondot okoz. A diákok fele (49%) egyáltalán nem tudja, hova szeretne menni tovább, míg 51% már tudja, és elképzelése is van. A döntés nehézségeit a diákok 68%-a említette, és azt, hogy annyi mindenből választhatnak, hogy nem nagyon tudják összehangolni az érdeklődésüket és a képességüket. Feltűnő, hogy 16% egyáltalán nem gondolkodott még a továbbtanuláson.

A legfőbb támaszuk a család: 82% mondta, hogy főleg tőlük kaphat segítséget. Az iskolai programok és az osztályfőnöki órák 50%-ban, a barátok 43%-ban szerepeltek a válaszokban. A lista végén, ijesztő módon a pályaválasztási tanácsadók csupán 11%-ban voltak jelen. Ez azt jelzi, hogy a pedagógiai szakszolgálatok által nyújtott minőségi segítség teljesen észrevehetetlen a diákok és szüleik számára – sokan talán nem is sejtik, hogy létezik ilyen.

A válaszaik alapján a helyes döntést a saját erősségeik és érdeklődésük (62%) ismeretében hozták meg a leggyakrabban, ezt követi a család, majd a barátok (37%). A pályaválasztás nem egyszerűen egy racionális-érzelmi mérleg, hanem olyan döntés is van, amely a szociális szabályozást is szerepet játszik.

A vizsgálatban részt vett tanulók jövőképe árnyalt. A legtöbben (89%) úgy érzi, a legfontosabb az, hogy függetlenek, jól megállják a helyüket a világban, ám 80%-uk szeretne boldog lenni. 62% szeretne kalandos életet élni, szívesen részt venne különböző programokon, 51%-ban boldog családi életet részesítik előnyben, 50% számára fontos, hogy felsőfokú tanulmányokat is folytasson. A tanulók 13%-a szeretne másokon segíteni.

A kutatás arra is rávilágított, hogy a pályaorientáció terén szemléletváltásra van szükség. A lifelong guidance (LLG) megközelítés szerint nem egyszeri pályaválasztást jelent egy pályaút kezdete, hanem az egész életünkön átívelő pályaváltások-sorozat együttes alkotják a pálya menedzselésének folyamatát. Ennek alapja az a készség, hogy tudjuk kezelni pályánkon a várható kihívásokat, és ez már az általános iskola óta fejleszhető.

Az önismeret képessége, amikor tudjuk, hogy kik vagyunk, milyenek a képességeink, az érdeklődésünk, értékeink. Az informálódás fontos, a tanulási lehetőségek, a munka világa változásainak ismerete területén. Az effektív döntéshozatal alapja, hogy a választási lehetőségek között tudjunk és alkalmazkodó képességünknek is dinamikusnak kell lennie, hogy sikeres legyen a döntés. A készségek fejlesztése abban segít, hogy a diákok ne sodródjanak az árral, hanem tudatosan formálják a saját pályájukat, és képesek legyenek alkalmazkodni az őket érő kihívásokhoz.

A tudatos pályaválasztás alapja az önismeret. Ebben a fejlesztésben nagy a felelőssége a pedagógiai szakszolgálatoknak, az iskolapszichológusoknak, a pedagógusoknak illetve a nyílt napokon való részvétel. Az informatikai eszközök használata is egyre fontosabb.

Horváth (2024) tanulmánya alapján a POM (Pályaorientációs Mérőeszköz) egy komplex, önkéntesen használható online eszköz, ami a kitöltő számára korosztálytól függetlenül mélyebb önismereti irányt mutat. A POM négy részből áll: három kérdőív, amelyek az érdeklődést, motivációt, életvezetést térképezik fel és egy feladatsor, amely a kognitív képességeket mutatja be. A rendszer használatához regisztrálni kell, és lakóhely szerint ajánl lehetőségeket. Elmentí a válaszokat, így újra kitölthető, akár összevethető a korosztályával is. Szülőknek és pedagógusoknak is van kitölthető kérdőív a tanulókról, így egy külső szem is visszajelzést adhat. Ez is lehetőséget ad arra, hogy az ember jobban megismerje önmagát, ami tudatosabb pályaválasztáshoz vezet.

A POM-karriertár 300 munkahely leírását tartalmazza. Ezeket a leírásokat bárki megnézheti, nagyon hasznosak lehetnek azoknak az ifjaknak, akik egy-egy foglalkozásról vagy pontos munkáról szeretnének tisztább képet kapni, illetve hogy milyen készségeket, mekkora tudást várnak el egy-egy munka végzéséhez. Csíkszentmihályi Mihály "flow" fogalmával élve, itt felmerült az önmegvalósítás lehetősége is, hiszen a szakma lényege, hogy a fiatalok olyan élet mellett kössenek ki, ahol a legjobban ki tudnak teljesedni.

Az önismeret nem más, mint személyes tulajdonságaink, erősségeink, határaink, és viselkedésünk mozgatórugóinak ismerete. Az önmagunkról alkotott kép meghatározza pályaválasztásunkat, karrierutunkat és a későbbiekben szakmai elégedettségünket is. Vannak természetesen önismereti kérdőívek, foglalkozások, de sokszor elég annyi is, ha odafigyelünk arra, amit környezetünk mond, vagy nyáron elmegyünk dolgozni, vagy szakmai gyakorlatot

végzünk. Ezek az élettapasztalatok mind-mind hozzájárulnak ahhoz, hogy mi magunk mélyebben megismerjük önmagunkat. Az önismeret nem csak azért fontos, hogy megtaláljuk a helyünket a munka világában, hanem azért is, hogy büszkék lehessünk arra, amit elértünk és amit csinálunk, és hogy szeressük a munkánkat. És az pedig attól függ, hogy hosszú távon elégedettek leszünk-e a választásunkkal.

3.2. A pályaorientáció nemzetközi értelmezése

McClelland (1961) motivációs elmélete szerint az egyén belső hajtóereje kétféle módon mutatkozik meg: implicit (nem tudatosuló) motivációk – teljesítményvágy, társulási igény, hatalmi törekvés és explicit (szándékos) célok – konkrét, tudatos aspirációk. Kiegyensúlyozott karrier esetén az implicit és explicit célok összhangban vannak. Ha ez az egyensúly felborul, az kiégéshez vezethet. Az aspirációs index mérőszámából kiderül, hogy belső céljaink mennyiben járulnak hozzá az elégedettségünkhöz.

Az identitás az egyén belső iránytűje, amely segít eligazodni a világban, döntéseket hozni, és értelmezni önmagát a társas és kulturális környezetben. Az identitás nem statikus állapot, hanem folyamatosan változó, fejlődő struktúra, amely az új környezetek, elvárások és kapcsolatok alakítására helyezi a hangsúlyt. Erikson (1968) életpálya-elméletében a serdülőkorban – az identitásválság idején – a fiataloknak meg kell találniuk a választ arra, hogy "ki vagyok én", és "merre tartok". A keresésük azonban nem ér véget a serdülőkor végén, hanem élethosszig tartó hullámozó folyamat.

Kohlberg és Kramer (1969) erkölcsi fejlődésre vonatkozó elgondolása szerint a kamaszokban lévő egyének a konvencionális szakaszt érik el, melynek legfőbb jellegzetessége a tekintélyorientációra alapuló attitűd. Ezen a ponton kiemelkedően fontosnak tartják a közösségi előírásokat és az általános érvényű szabályokat. Ezzel párhuzamosan folytatódik a tinédzserek idegrendszerének differenciálódása, amelynek szerepe a tervezés, célorientáltság és a spontán feltörő viselkedés gátlása, még nem érte el a teljes fejlettséget, aminek következtében a fiatalok gyakran impulzívan reagálnak, heves érzelmi kitöréseket produkálnak és nehézséget okoz számukra a cselekedeteik hatásának előre becslése. Ez a helyzet nehezíti a megfelelő szakmai irány kiválasztását, ezért nem elegendő pusztán információt nyújtani számukra, hanem mentális és érzelmi támasza is szükségük van.

Ginzberg (1972) eredetileg úgy gondolta, hogy a pályaválasztás egy egyszeri, visszafordíthatatlan döntés, ám idővel ő is rájött, hogy ez egy fejlődési folyamat. Annak elméletében három szakaszt különít el, és ezek közül a kamaszkor számít a realista fázis kezdetének. Ebben a szakaszban a fiatalok döntéseiket már nemcsak a vágyaik, hanem reális önértékelésük és a munkaerőpiaci ismereteik is befolyásolják. A döntés meghozatalához tehát olyan "támogató közegre" van szükségük, amely segíti őket a tájékozódásban.

Super (1990) a serdülőket az explorációs szakaszba sorolja, amikor már a tini érdeklődése egy vagy több szakma iránt irányul, hall néhány szót az adott szakmáról, esetleg elképzei, hogy ő is ezt csinálja majd felnőtt fejjel. Super azt mondja, hogy a karrier nem egyszerűen egy helyes döntés, hanem egy vagy több olyan beállított kapcsoló, amikor az "én" és a körülöttem lévő világ találkozik. A tinik tehát ebben az időszakban kezdik megerősíteni magukban azt a képet, amelyhez egy megfelelő karriert kellene találniuk. A század első felében a pályaválasztás fő célja az volt, hogy a személy képességei találkozzanak a munka világának lehetőségeivel – vagyis „hozzáillő szakmát” találjon magának. Holland (1997) szerint az emberek hat személyiségtypusba sorolhatók, és az egyes típusoknak megfelelő elképzelések szerint egy adott tárgy/szakma „illik” az emberi személyiséghez.

Super (1992) szerint a személyiség fejlődésének egyes szakaszaihoz különböző életszakaszokban érdemes pályát választani/szakmát tanulni, az énkép egy életpálya folyamán fejlődik, és az egyén maga konstruálja saját életpályáját. A tudatos életpálya tervezés nem egy elkülönült döntés, hanem életünk más-más területeivel szorosan össze van kapcsolva. A lifelong learning (LLL) szemlélet és az „életpálya szivárvány” modell szerint az egyén egyszerre több életszerepet is betölt – pl. gyermek, tanuló, munkavállaló, szabadidős tevékenységet végző –, és törekedni kell ezek kiegyensúlyozott összehangolására. A „pályarugalmasság” (career adaptability) azt fejezi ki, aminek segítségével az ember folyamatosan tud alkalmazkodni a változó körülményekhez.

Robinson (1991) a pályaválasztási bizonytalanságot „kapunyitási pánikként” írja le, amely különböző típusokban jelenhet meg. Vannak a döntésképesek, akik már tudják, mit szeretnének. Az irányt keresők még nem konkretizálták céljaikat. A szorongó választók félnek a döntéstől. A krónikusan bizonytalanok tartósan nem tudnak választani. A tanácsadást ezek alapján differenciálni kell, figyelembe véve a kulturális sokszínűséget és az egyéni

élethelyzeteket. A pályorientáció önálló szakmaként működik, saját tudásbázissal és módszertani eszköztárral.

A jéghegymodell (Spencer, Spencer 1993) jól szemlélteti a kompetenciák fejlesztését, mely szerint a víz felett látható rész a mérhető tudás és készségek, míg a jéghegy szinte teljes egészében a víz alatt rejtőzik, s azt az énképet, a személyiségvonásokat, a valódi motivációkat jelenti. Ebbe a mélyebb rétegbe ágyazva kapunk tájékoztatást, hogyan állunk a tanuláshoz, munkához, s milyen területeken leszek képesen sikeresen eljárni.

„Az egész életen át tartó tanulás az iskolai előkészítéstől a nyugdíj utáni korig terjedően magában foglal minden formális, nem formális és informális tanulást. Tehát az egész életen át tartó tanulás fogalmába minden olyan tanulási tevékenység beleértendő, amely tudás, készségek és képességek fejlesztése céljából történik, személyes, állampolgári, társadalmi és/vagy foglalkoztatási szempontból. (Az Európai Tanács (2002/C 163/01) az egész életen át tartó tanulásról) Ez különösen igaz a pályorientáció területén, hiszen a szakmaválasztás nem egyszeri döntés az életünkben, hanem folyamatos önismereti és információs gyűjtési folyamat. A 20. század elején új szakmák jelentek meg és ezzel együtt pedig az igény is, hogy segítséget kapjanak a választásban. Ez a lehetőség akkoriban azonban csak a társadalom egy szűkebb rétege számára volt adott, míg vidéken szinte teljesen hiányzott.

3.3. A serdülőkorúak jellemzői

Piaget (1974) elmélete szerint a tizenévesek ebben a korban (12-19 év) a formális gondolkodás szakaszában járnak, amikor már képesek absztrakt módon gondolkodni, feltételezéseket alkotni, és foglalkoztatják őket a jövőjükkel kapcsolatos témák. Erikson pszichoszociális fejlődésmélete szerint ez az időszak az identitás kontra szerepzavar fázisa, amely egészen 25 éves korig húzódik. Ezen időszak alatt a fiatalok különféle szerepeket próbálgatnak, és lépésről lépésre formálják ki saját önazonosságukat.

Albert Bandura (1977) szerint az énhatékonyság azt jelenti, hogy mennyire vagy képes egy adott dolog elvégzésére. Ez a belső meggyőződés, az érzés, hogy sikerülni fog egy feladatba belekapaszkodni.

Krappmann (1980) értelmezése szerint az identitás két alappillére a konzisztencia (belső kohézió) és a kontinuitás (időbeli stabilitás). Ezek azok a feltételek, amelyek biztosítják, az

egyén képes legyen saját magára ismerni az új helyzetekben, és képes legyen azokat beépíteni az énképébe.

James Marcia (1987) identitáselmélete Erikson munkájára épül, és két dimenzió mentén vizsgálja az identitásállapotokat: az egyén átélt-e identitáskrízist, illetve kialakított-e elköteleződést. Ennek alapján négy identitásállapotot különböztet meg. Diffúz identitás az, amikor az egyén nem élt át krízist, és nem alakított ki elköteleződést. Jellemző a sodródás, bizonytalanság. A korai zárásnál van elköteleződés, de a krízis szakasza kimaradt. Gyakran a szülők útját követi, saját döntés nélkül. A moratórium állapotában az egyén krízist él át, aktívan keres, kutatja a lehetőségeket, de még nem hozott döntést. Végül az elért identitásban az egyén saját döntést hozott, és elköteleződött mellette. Fontos megjegyezni, hogy ezek az állapotok nem lineárisan követik egymást, és az egyén élete során többször is mozoghat közöttük.

4. A Nemzeti Alaptanterv és a kerettantervek pályaeorientációs vonatkozásai

A pályaeorientáció az oktatás egyik fontos feladata, amely a tanulók önismeretének növeléséhez, a munka világára való felkészítéshez, illetve a tudatos pályaválasztáshoz járul hozzá. A Nemzeti Alaptanterv (a továbbiakban: NAT) és a kerettantervek ezeket a célokat alapul véve határozzák meg az iskolai nevelés-oktatás irányait.

A rendszerváltás, majd az Európai Unióhoz való csatlakozás következtében a pályaeorientáció szerepe után növekedett. Ezt a köznevelési törvény, és a NAT is rögzíti, miszerint a pályaeorientáció és a tudatos jövőtervezés a pedagógusok egyik feladata. Az „Életvitel és gyakorlat” tantárgy keretében három fő témára kell koncentrálni: az önismeret fejlesztése, a pályaeorientáció fejlesztése és a munkaerőpiacon való eligazodás.

Szilágyi (2012) szerint a pályaeorientáció olyan folyamat, amely az egyéni igények figyelembevételével, széleskörű információs támogatással segíti a tanulókat. A gyakorlatba való átültetés első lépése a 1990-es években történt: a NAT és az 1995-ös kormányrendelet önálló műveltségi területként határozta meg a pályaeorientációt. A cél az volt, hogy a tanulók hosszú távon, iskolán kívül is támogatást kapjanak.

Már ebben (130/1995. (X. 26.) Korm. rendelet) is szerepelt a nevelés-oktatás feladataként a pályaeorientáció, 2003-tól pedig a NAT-ban kulcskompetenciaként aposztrofálnak.

Ez is azt jelenti, az iskolának a jövő embereit úgy kell felkészítenie, hogy a tanulók, majd felnőttek később életük folyamán várhatóan nem egy, hanem több alkalommal váltanak munkahelyet. Az egész életen át tartó tanulás elve így szervesen összefüggésben van a pályaorientációval.

A 2020-as NAT is olyan fejlesztési területnek tekinti a pályaorientációt, amely több tantárgy keretében is megjelenhet. A 2020. évi 5. számú Kormányrendelet 1. mellékletében az olvasható, hogy „a tanulók pályaorientációját elő kell segíteni önismeretük fejlesztésével, a munka világába való bepillantással, illetve a továbbtanulási lehetőségek megismertetésével”. A pályaorientáció témaköre a gyermekek iskolai életében több tantárgy keretében is előfordul, ám leginkább az osztályfőnöki órákon és az Életvitel és gyakorlat tantárgy kapcsán foglalkoznak vele a pedagógusok.

A szabályozás részletes követelményeket fogalmazott (5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet) meg a 8. évfolyam végére, beleértve pszichés tényezőket, pályaismereti elvárásokat, munkahelyi ártalmak és stressz témakörét. Tartalmilag tehát alapos volt, azonban a megvalósítás esetleges maradt. A dokumentumok meghatározták, mit kell elérni, de nem írták le, hogyan és kik végezzék el a feladatokat.

A NAT kiemeli, hogy a tanulóknak olyan tudást és készségeket kell elsajátítani, amelyek segítik őket a pályaválasztásban, pl. a munkaerőpiac ismeretével, különböző foglalkozások megismertetésével, valamint saját érdeklődésük és képességeik feltárásával. A tantervekben részletesen fel van tüntetve, hogy az egyes tantárgyak hogyan segíthetnek a pályaválasztásban. Például az osztályfőnöki órák témája között szerepelhet a „pályaorientációs foglalkozások”, ami kiterjedhet olyan foglalkozásokra, amelyek a munkaerőpiac helyzetét vagy a továbbtanulási lehetőségeket ismerteti, illetve a szakmai ismeretek bővítését célozzák.

A tantervek biztosítják azt a lehetőséget, hogy az iskolák együttműködjenek külső szervezetekkel (pályaválasztási tanácsadók, cégek, szakképzési intézmények), így a diákok közvetlenül is tapasztalhatják a munka világát. Az eligazítás a munkában túlmutat egyetlen tantárgyhoz való kötődésen, és tantárgyakon átívelő fejlesztési területként funkcionál. A Nemzeti Alaptanterv tudásformálása szerint: „Az átfogó- és képességterületek fejlesztésének feladatai közé sorolható a pályaorientáció is” (5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet, 5/A. §). Ennek megfelelően a tanulmányaikban a diákok megismerhetik a matematika, a történelem vagy a természettudomány tantárgyak segítségével, hogy miként érvényesülnek a különböző pályák.

A készségek fejlesztése során kiemelt fontosságú az önismeret, a döntéshozatali képesség, a kommunikációs- és problémamegoldó képesség, vagyis azok, amik segítik a helyes pályaválasztást. A pályaválasztás az egyik legfontosabb döntés a fiatalok életében, amely hosszú távon befolyásolja társadalmi szerepüket, munkaerőpiaci helyzetüket és személyes elégedettségüket.

Valójában az általános iskolás korosztály orientációjának támogatottsága a magyar közoktatási rendszerben gyakran nem elegendő. Ráadásul a diákok nemcsak információhiányosak, hanem jelentős önismereti és szakmai tudásbeli hiányosságokkal is küzdenek, ami megnehezíti számukra a továbbtanulással kapcsolatos tudatos döntések meghozatalát.

Pálvölgyi Lajos (2022) cikke szerint lényeges, hogy a fiatalok pályaválasztással kapcsolatos érettsége sokszor még középiskolás korban alacsony szinten mozog, s ennek okai az általános iskolai évekből fakadnak. A pályaválasztási érettség nem csupán a szakmák ismeretéből áll, hanem abból is, hogy tudjuk, mik a személyes képességeink, mit szeretünk, milyen az értékrendünk. Ezek hiányában, gyakran külső elvárásoknak megfelelően vagy pusztán véletlenül választanak.

Borbély-Pecze (2019) szerint 7-8. osztályos tanulók önismereti szintje általában nem elég fejlett ahhoz, hogy megalapozott pályaválasztási döntést tudjanak hozni. Sok esetben nem képesek világosan megfogalmazni, hogy mely területeken tehetségesek, mely tevékenységek motiválják őket, és milyen munkakörnyezetben tudnának fejlődni. Az önismeret hiánya megakadályozza őket abban, hogy képességeiket a lehetséges szakmai irányokhoz kössék. Az egész életen át tartó tanulás nem épül be szervesen a tanításba, ezért a pályaválasztás nem válik tudatosan, reflektíven gyakorolt életképességgé. A fiataloknak korlátozottak a lehetőségeik az önálló tájékozódásra. Hiányoznak az interaktív, digitális vagy élményalapú eszközök, amelyek segítenék őket a különböző foglalkozások, munkakörnyezetek és karrierutak elsajátításában. Ez különösen azokat a diákokat hozza hátrányba, akik olyan családi vagy közösségi háttérrel rendelkeznek, ahol kevesebb információhoz férnek hozzá, és ezért sebezhetőbbé válnak a pályaválasztás során.

A pályaválasztással kapcsolatos ismereteik is hiányosak, gyakran sztereotípiákon alapulnak, és nem valós tapasztalatokon. A szakmákról alkotott képük a média vagy a család hatására változik, és nem tükrözi a munkaerőpiac aktuális elvárásait. A pályaválasztási

orientáció csak ritkán lehet személyre szabott, élményalapú és megvalósulhat. Borbély-Pecze és munkatársai (2021) rámutatnak, hogy a magyar közoktatási rendszerben a pályaorientáció nem rendszerszintű, hanem szórványos jelenség. Az iskolában évente egy-két alkalommal szervezett tanulói orientációs programok nem elegendőek ahhoz, hogy a diákok önismeretre és pályaismeretre tegyenek szert.

5. Vizsgálat bemutatása

5.1. A vizsgálat módszereinek bemutatása

Az általam választott témával kapcsolatos kutatás célja annak vizsgálata, hogy a pályaorientációs csoportfoglalkozások milyen hatékonyak a helyi általános iskolák 7-8. évfolyamos tanulói számára. Legfőbb kérdéseim között szerepel, hogy ezek a foglalkozások miként járulnak hozzá a diákok önismeretének fejlesztéséhez, pályaválasztási tudatosságuk növeléséhez, valamint ahhoz, hogy a jelenlegi pályaválasztási dilemmáik megalapozottabbak legyenek a jövőjük szempontjából. Véleményem szerint az is nagyon fontos szempont, hogy a fiatalok mit látnak értékesnek ezekben a programokban, mennyit tudnak meg az adott szakmákról, valamint arról, hogy tudják-e azokat az érdeklődési körükhöz, képességeikhez és céljaikhoz igazítani.

A kutatás során változatos és komplex módszereket igyekeztem alkalmazni, melyek segítségével feltártam a tanulók a pályaorientációs folyamatait. Az volt a cél, hogy a gyerekek érdeklődése, képessége, valamint személyes tapasztalatai együttesen segítsék az önismeret fejlődésüket a pályaválasztással kapcsolatos döntések meghozatalában. Ennek megfelelően alkalmaztam dokumentumelemzést, kérdőívet töltettem ki a gyerekekkel, és fő módszerként beszélgettem velük. Ezek alapján el tudjuk mondani, hogy a diákok hogyan is érzik magukat az iskolában, mi motiválja őket, mire számítanak. Ezek a megállapítások pedig elősegíthetik, hogy a karriertanácsadási tevékenységek még hatékonyabban és eredményesebben segítsenek a diákok sikeres pályaválasztásában, továbbá az iskola és pedagógusok munkáját is elősegíthetik a jövőorientált oktatásban.

5.1.1. Dokumentumelemzés bemutatása

Monoron 4 általános iskola található. Az Ady Úti Általános Iskolában dolgozom, ezért ott mindenképp szerettem volna elvégezni ezt a kutatást, ezen kívül van még a Jászai Mari Általános Iskola és a Kossuth Lajos Általános Iskola, és végül a Nemzetőr Általános Iskola. Ez utóbbi iskolába nem engedtek csoportfoglalkozást tartani, sajnos ezzel meg tudom erősíteni, hogy sokszor teherként élik meg az iskolában az ilyen foglalkozásokat, mert nem szívesen áldoznak erre órát a szaktanárok, illetve a tanórák mellett nehéz időt találni erre a tevékenységre. Továbbá mivel pályorientációs összefüggésben szakemberhiány van, és a pedagógusok nincsenek megfelelően képezve a pályorientáció területén, ezért sokan a pályorientációs napot elégnék tartják az iskolában. A vizsgálatban résztvevő iskolák pedagógiai programját vettem nagyító alá. Megnéztem milyen célokban jelenik meg a pályorientáció, illetve miben segítik a fiatalok felkészítését.

5.1.2. Önértékelő eljárások bemutatása

A csoportos pályorientációs foglalkozásokon először az érdeklődési körök, majd a képességek és készségek témakörével foglalkoztunk. Így lehetőségük nyílt arra, hogy teljesebb képet kapjanak önmagukról. Megítélésem szerint épp ez a két terület – az eredményekből is majd látható –, hogy a sikeres pályaválasztás kulcsa: az, ha összehangoljuk személyes érdeklődést és képességprofil.

Az első csoportfoglalkozáson a Holland-féle érdeklődési irányok kérdőívet töltötték ki a tanulók, amely egy olyan pályorientációs eszköz, ami segít a fiatalok érdeklődésének feltárásában. Ebben 6 érdeklődés típust különítünk el: tárgyias, alkotó, megvalósító, közösségi, elemző és irányító. A kérdőív 24 állításból áll, minden típushoz 4 tartozik, amikre különböző pontszámokat lehet adni. A gyermekek ötfokú skálával válaszoltak, ahol az 1-egyáltalán nem jellemző rám, az 5- teljes mértékben igaz rám. Egy típusnál 20 pont volt a maximum. A gyermekek a pontszámok alapján kiértékeltek melyik típusba tartoznak. Tárgyias érdeklődésűek azok a fiatalok, akik szeretnek gépekkel, tárgyakkal, eszközökkel kapcsolatos munkákat végezni. Alkotó érdeklődésűek azok, akik kreatívan fejezik ki magukat, fantáziadúsan gondolkodnak és eredeti ötleteik vannak. A megvalósító típusú emberek rendszeretűek, alkalmazkodóak és szeretik, ha pontosan megmondják, hogy mit várnak el tőlük. A közösségi típusba azok a tanulók tartoznak, akik szeretnek másokkal időt tölteni, együttműködni és szívesen segítenek társaiknak. Az elemző típusba olyan emberek tartoznak, akik kíváncsiak, érdeklődnek a világ dolgai iránt,

szeretnek kutatni. Végül az irányító típusú emberek könnyen befolyásolják a környezetüket, határozottak, céltudatosak. A kérdőív kitöltésével azt szerettem volna felderíteni, hogy megfelelnek-e a szakmák az érdeklődési típusnak, megfelelő-e az informáltság és van-e realitásorientáció, és pályaválasztási tanácsadás hogyan tudna segíteni a fiúk-lányok érdeklődési köre alapján.

A képesség, készségek kérdőívből a hosszabbat választottam a diákoknak, hogy minél átfogóbb képet kapjanak magukról a tanulók. Ezt az első csoportfoglalkozás alkalmával kapták házi feladatnak. Az osztályfőnökök segítettek, hogy iskolai keretek között történjen a kitöltése, majd eljuttatták hozzám. Így a második alkalommal a csoportfoglalkozás alatt ki tudtuk értékelni együtt. 75 állításhoz kellett számokat rendelni ötfokú skálán, ahol a 0-egyáltalán nem, a 4-teljes mértékben jellemző. 15 képesség jelent meg a kérdőívben, mindegyikhez 5 állítás tartozott, ezek a következők: kommunikáció, érzelmi intelligencia, alkalmazkodás, problémamegoldás, kéz-és mozgásügyesség, figyelem, matematika, csapatmunka, kreativitás, térbeli tájékozódás, stressz tolerancia, pontosság, szervezés, önállóság, felelősségvállalás. A kérdőív kitöltése és az eredmények feldolgozása abban segítettek, hogy a tanulók egyre tudatosabban megfigyeljék saját magukat, saját működésüket, fejlődési lehetőségeiket.

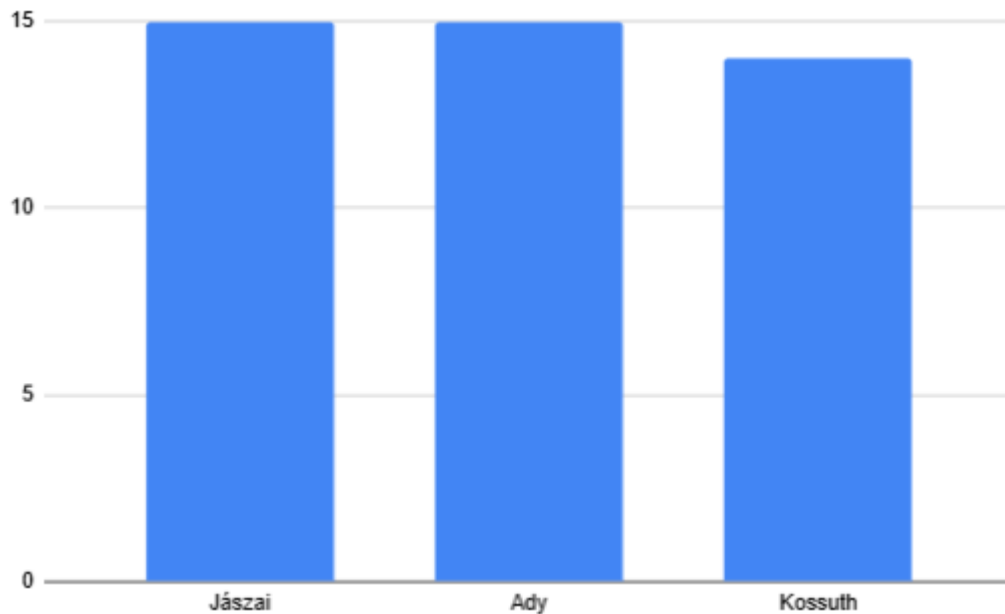
5.1.3. Interjúk bemutatása

A csoportos beszélgetés alatt sok értékes gondolatot fogalmaztak meg a gyerekek. Nagyon érdekes volt belelátni hogyan gondolkodnak a mai gyerekek. A személyes hozamnál is említettek olyanokat, amik meglepetést okoztak számomra. Az érdeklődésnél az is fontos volt, hogy el tudják-e fogadni magukról, hogy az adott kategóriába tartoznak. A képességeknél pedig kíváncsi voltam tisztában vannak-e a saját képességeikkel 13-14 évesen.

5.2. A vizsgálatnak teret adó csoportfoglalkozások bemutatása (1.)

Sok szempontot kellett figyelembe vennem mielőtt hozzáálltam. Felkerestem a pedagógusokat, időpontot egyeztettem velük. Nem volt egyszerű, hiszen a szaktanárok nem szívesen adják oda a saját órájukat, hiszen le vannak maradva az anyaggal stb. A Pályaoris ötlettárból (Tajtiné, 2021) inspirálódtam, illetve figyelembe kellett vennem az életkori sajátosságokat. A pályaaorientációs honlapokba is belevetettem magam, hogy releváns információkat tudjak nyújtani a gyerekeknek. Mivel pedagógus vagyok így könnyűnek

mondhatom az időtervezést, hiszen ezek az alkalmak 2x45 percesek voltak, nagyjából fel tudtam mérni mi fog beleférni az időnkbe. Igyekeztem többféle módszert és munkaformát alkalmazni, ahogy ezt a foglalkozás meg is kívánja. Az említett három iskolába elmentem csoportfoglalkozást tartani (1. sz. melléklet). Természetesen az életkorból adódóan a szülők hozzájáruló nyilatkozatot töltöttek ki, hogy a gyermekeik részt vehetnek. 7.osztály végén találkoztam velük először. A csoportok 14-15 fősek voltak, vegyesen fiúk és lányok.

1.ábra: A résztvevő tanulók száma iskolánként (N=44)

A csoportfoglalkozáson először bemutatkoztam a résztvevőknek, megbeszéltük az alkalom célját, menetét és keretét, majd kértem, hogy ők is mutakozzanak be. A bizalmi légkör kialakítása miatt egy játékos, önismereti szempontból hasznos témakört érintő feladatot alkalmaztam. Kértem őket, hogy válasszanak egy emoji-t ami leginkább tükrözi az aktuális hangulatukat és továbbtanulási helyzetüket Indokolták a választásukat szóban, így lehetőség adódott állapotuk és motivációik megismerésére

Minden résztvevő kapott 3 post-it cetlit, amikre fel kellett írni azokat a dolgokat, amik a legjobban befolyásolják a pályaválasztási döntéseiket. Leggyakrabban a következő tényezőket említették:távolság a lakóhelytől, költségek az iskolai tanulmányokhoz, az iskola színvonala, illetve a barátok. A szakirodalmi háttérrel összhangban az érdeklődés, mint befolyásoló tényező, különösen értelmet nyer ebben a témában. Együtt kialakítottuk az érdeklődés fogalmát, illetve megnéztük hogyan tudja befolyásolni a választásunkat a pályaválasztásunk során.

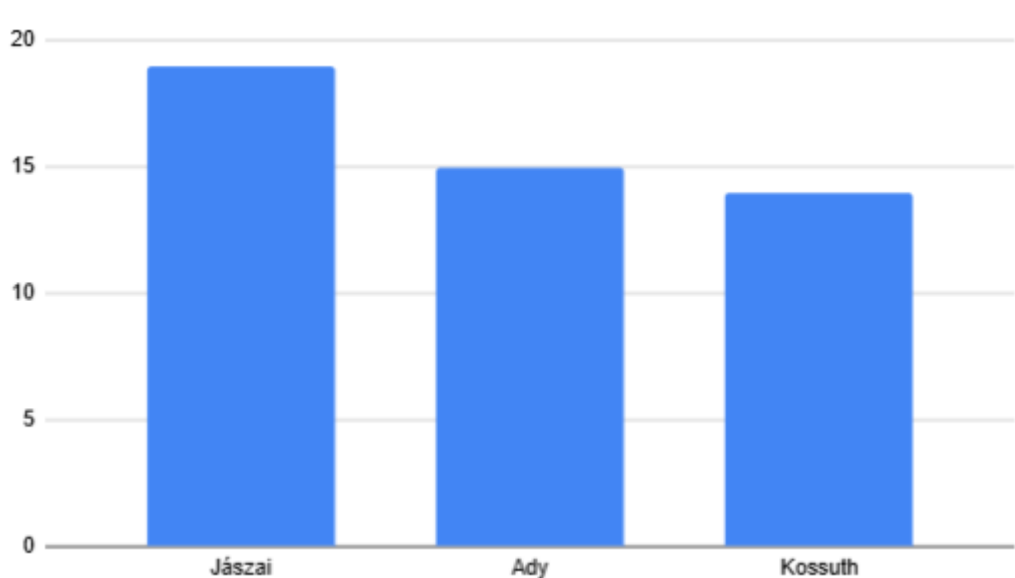
A következő gyakorlatban a tanulók kitöltötték Holland-féle érdeklődési körök kérdőívét, amely hat típusra bontja a személyiség típusokat: irányító, elemző, alkotó, közösségi, megvalósító és tárgyias típusra. Közösen áttekintettük őket, példákat hoztam, majd a diákok megtippelték ők hova tartoznak. A kérdőív kitöltésén és a visszajelzés csoportos átbeszélésén túl nagy hangsúlyt fektettünk arra, hogy a tanulók elfogadják és értelmezzék a visszajelzést.

45 perc után tartottunk egy rövid szünetet, majd folytattuk azzal, hogy az azonos típusba tartozó tanulókat kisebb csoportokra osztottam. A csoportok feladata az volt, hogy gyűjtsenek olyan szakmákat, amelyek az adott érdeklődés típushoz köthetők. Az eredményüket plakát formájában mutatták be a többieknek, ami munkára adott egy kreatív gondolkodást és az együttműködést.

A foglalkozás végén megnézzük két monori középiskola – a Monori József Attila Gimnázium és a Szterényi József Szakképző Iskola – honlapját. Áttekintettük az ott elérhető szakokat, tanterveket, képzési lehetőségeket.

5.3. A vizsgálatnak teret adó csoportfoglalkozások bemutatása (2.)

Fél évvel az első pályaorientációs alkalom után ismét felvettem a kapcsolatot a pedagógusokkal és a megbeszélte időpontban ellátogattam mindhárom iskolába, hogy egy újabb csoportfoglalkozás keretében segítsen a tanulókat önismeretük és pályaválasztási döntéseik elmélyítésében (2. sz. melléklet). Ez alkalommal A Jászaiban 19 fő, az Adyban 15 fő és a Kossuthban 14 fő vett részt a 2×45 perces foglalkozáson, amelynek célja az volt, hogy az érdeklődési területeiket összekapcsoljuk a képességeikkel, és ezáltal tudatosabbá váljon számukra a pályaválasztási irányuk.

2.ábra: Második csoport foglalkozáson részt vett tanulók (N=48)

A foglalkozást megelőzően a tanulók – osztályfőnökük segítségével – kitöltötték a képességek és készségek feltérképezésére szolgáló kérdőívet. A foglalkozás elején egy gyors helyzetjelentéssel induljunk, amelyben visszajelzést kaptam a tanulók aktuális önismereti állapotáról. Az első alkalom során már foglalkoztunk az érdeklődési típusokkal, azonban a fél év alatt ezek emléke megkopott, így egy rövid PowerPoint-prezentáció segítségével átismételtük.

A ráhangolódást egy bemutatkozó kör és a Dixit kártyák alkalmazása segítette. A tanulók olyan kártyát választottak, amely szerintük leginkább tükrözi a pályaválasztáshoz való hozzáállásukat. Ez a játékos, vizuális eszköz lehetőséget adott arra, hogy érzelmi szinten is kapcsolódjanak a témához, és megfogalmazzák saját dilemmáikat, motivációikat. A legtöbben sok előttünk álló lehetőséget említettek.

A kérdőívek kiértékelése során kiderült, hogy a legtöbb tanuló tisztában van a saját képességeivel, és képes volt azokat konkrét példákkal alátámasztani. Ugyanakkor előfordultak meglepetések is: például egy lány csalódottságát fejezte ki amiatt, hogy a csapatmunka jött ki kiemelkedő képességének, pedig ő inkább egyéni munkavégzésre vágyott. Ez az eset rávilágított arra, hogy a képességek és a preferenciák nem mindig esnek egybe, és fontos, hogy a tanulók megtanulják értelmezni az eredményeket a saját kontextusukban.

A szünet után a tanulók 3-4 fős csoportokban dolgoztak tovább. Minden csoport három képességet kapott, amelyekhez szakmákat kellett rendelniük. A munkát okoseszközök segítették,

amelyekkel online keresést végeztek. A feladat célja az volt, hogy a tanulók megtapasztalják, hogyan kapcsolható össze egy-egy képesség konkrét szakmákkal, és hogyan lehet ezeket az információkat tudatosan felhasználni a pályaválasztás során.

A csoportoknak arra is reflektálniuk kellett, hogy az általuk választott szakmák melyik érdeklődési típushoz tartoznak. Minden kategóriához három szakmát kellett gyűjteniük, így a foglalkozás végére egy színes, sokszínű szakmatérkép alakult ki, amelyet közösen átbeszélünk. A végén megnéztük az IKK (Innovatív Képzéstámogató Központ) honlapját, amit többen hasznosnak találtak.

A tanulók komplex módon gondolkodtak a pályaválasztásról. A képességekhez és érdeklődési típushoz rendelt szakmák jól tükrözik a tanulók önismereti fejlődését, és megalapozzák a tudatos, személyiséghez illeszkedő pályorientációs döntéseket. A szakmákhoz rendelt érdeklődés típusok többsége pontosan illeszkedik a tevékenységi jellemzőkhöz, és azt mutatja, hogy a tanulók képesek voltak az elméleti kategóriákat gyakorlati példákkal alátámasztani. Ez a szemlélet hosszú távon hozzájárulhat a sikeres életpálya építéshez és a munka világába való eredményes beilleszkedéshez.

6. Vizsgálat eredményei

6.1. Dokumentumelemzés eredményei

6.1.1. Az Ady Úti Általános Iskola Pedagógiai Programja

A legtöbbször az Ady iskola programjában jelenik meg a pályorientáció/pályaválasztás/továbbtanulás. Egyik legfontosabb célkitűzésük, hogy komolyan felkészítik a tanulókat a továbbtanulásra, illetve kötelességként jelenik meg a szakmai életútra való felkészítés is. Felső tagozaton kiemelt feladatként fogalmazzák meg a pályorientációs munkát. Mivel az iskola Bázisintézmény, ezért az alprogrami órákon is célként tűzik ki az életút-támogató pályorientációt. Tehetséges és felzárkóztatásra szoruló gyermekeknél is feladatként fogalmazza a program a pályorientációt.

6.1.2. A Jászai Mari Általános Iskola Pedagógiai Programja

Nem sokkal marad le a Jászai iskola programja. A célok között megtalálhatjuk a tudatos pályaválasztás előkészítését, betekintés nyújtását a munka világába, valamint az önismeret fejlesztését. Ami számomra meglepő volt, hogy csak ebben a programban jelent meg a pályamódosítás, mint társadalom igényeihez való alkalmazkodás. 12-14 éves korban célként megjelenik a programban a pályaválasztási tanácsadás. Tanítási órán kívül van lehetőség ebben az iskolában pályairányításra. A sajátos nevelési igényű, vagy valamilyen fogyatékkal élő tanulókat is segítik a megfelelő pálya megtalálásában.

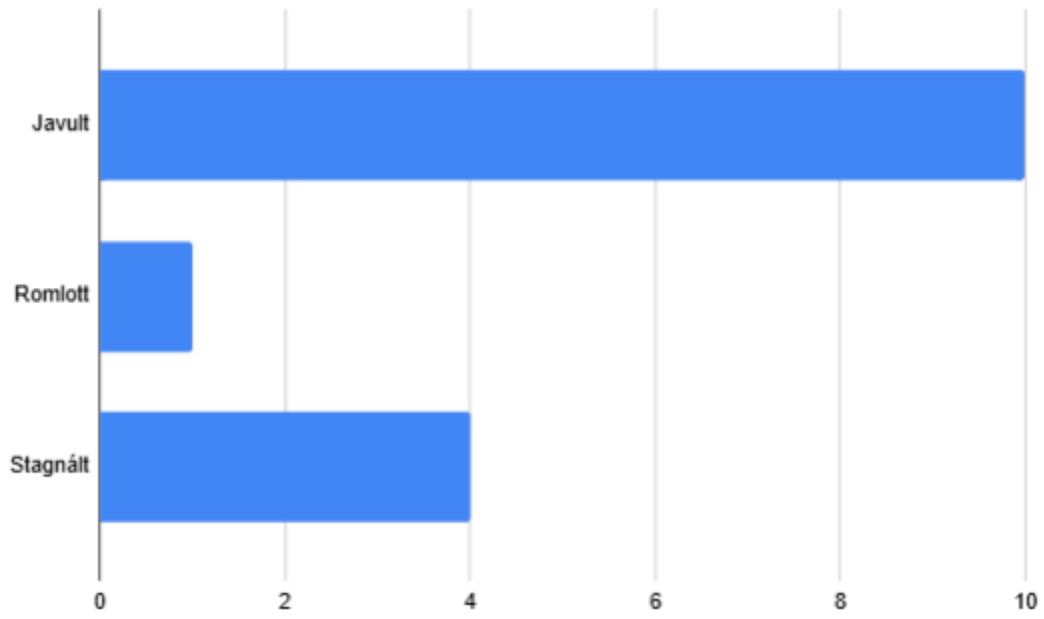
6.1.3. A Kossuth Lajos Általános Iskola Pedagógiai Programja

A legkevesebbszer jelenik meg a pályaaorientáció a Kossuth iskola programjában, ahol az alprogrami órákon kívül az osztályfőnök feladatában jelenik meg a továbbtanulási lehetőségek ismertetése. A 170 oldalas Pedagógiai Programban mindössze 13 alkalommal jelenik meg a pályaaorientáció, amiből az következik, hogy az iskola életében ez a téma nem a legfontosabbak közé tartozik.

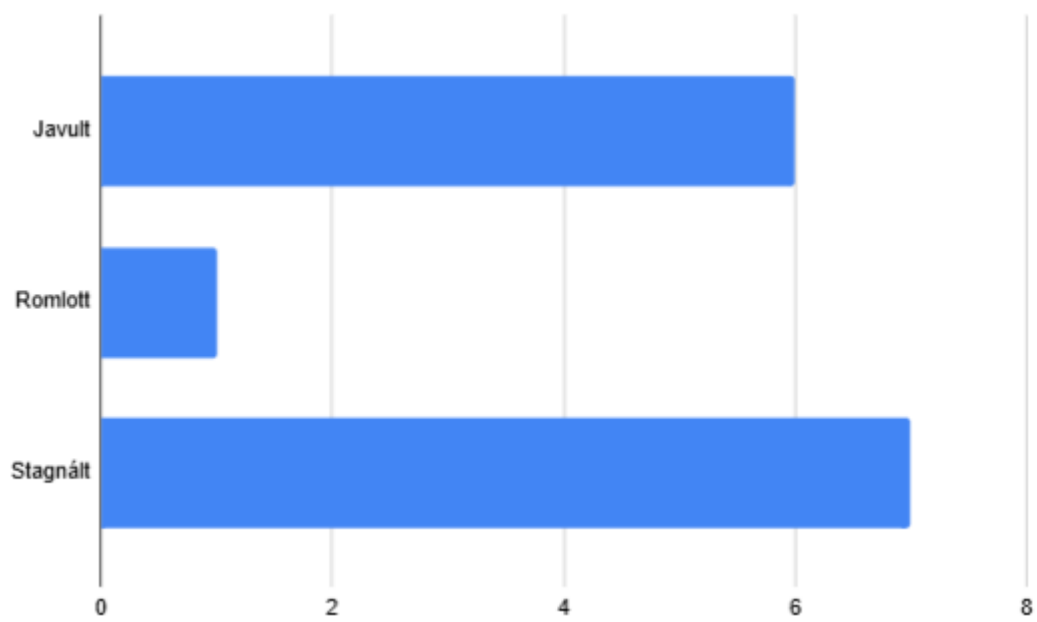
6.2. Önértékelő eljárások eredményei

6.2.1. Holland-féle érdeklődési irányok kérdőív eredményei

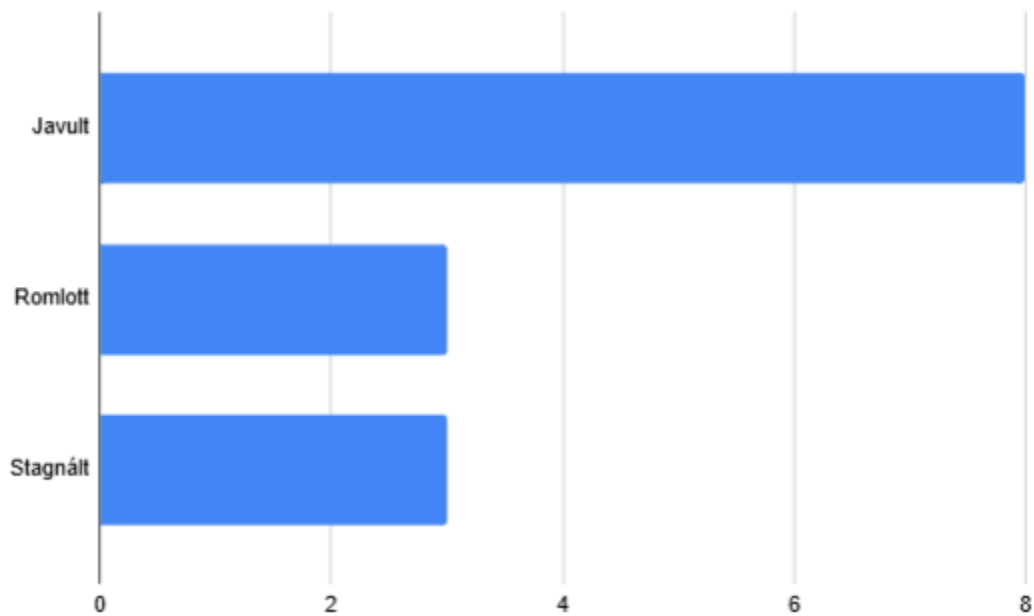
Az első foglalkozás alkalmával laminált emoji kártyákkal készültem a diákoknak, melynek segítségével a továbbtanulással kapcsolatban fel tudtam mérni az érzelmi viszonyulásukat és a motivációjukat. Választottak egyet az alkalom elején, és egyet a végén. Ennek segítségével a tanulók vizuálisan ki tudták fejezni az érzéseiket, és az attitűdjük összehasonlítása mérhető vált (3. sz. melléklet).

3.ábra: A Jászai Mari Általános Iskola tanulóinak továbbtanuláshoz való hozzáállásának változása

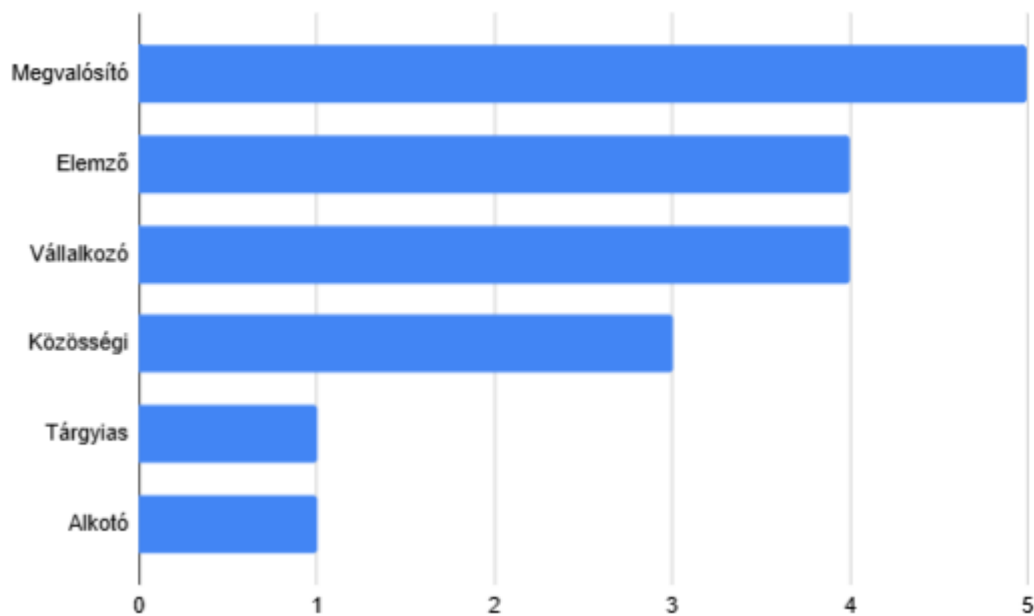

4.ábra: Az Ady Úti Általános Iskola tanulóinak továbbtanuláshoz való hozzáállásának változása

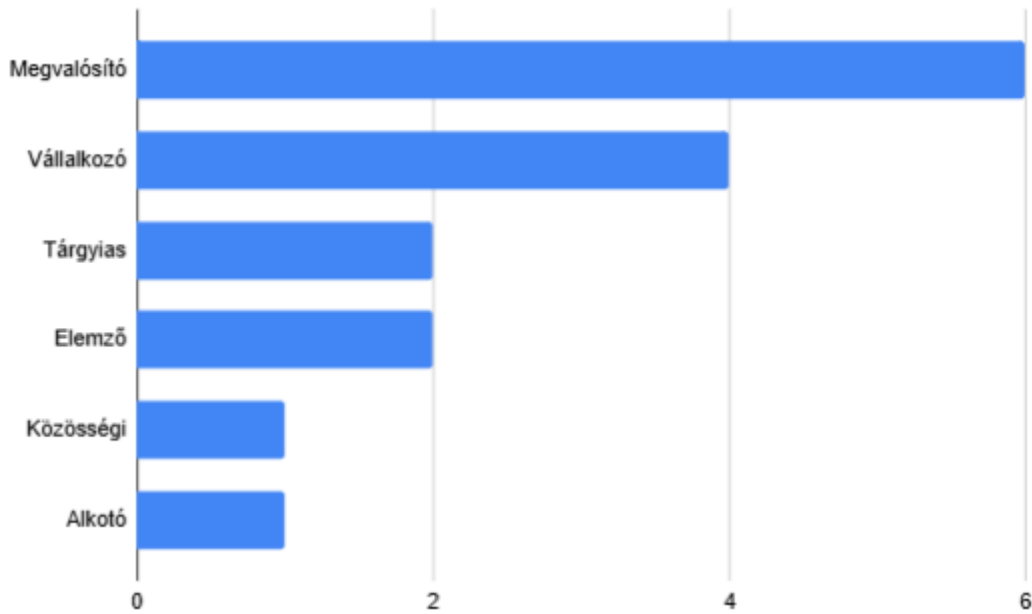

5.ábra: A Kossuth Lajos Általános Iskola tanulójának továbbtanuláshoz való hozzáállásának változása

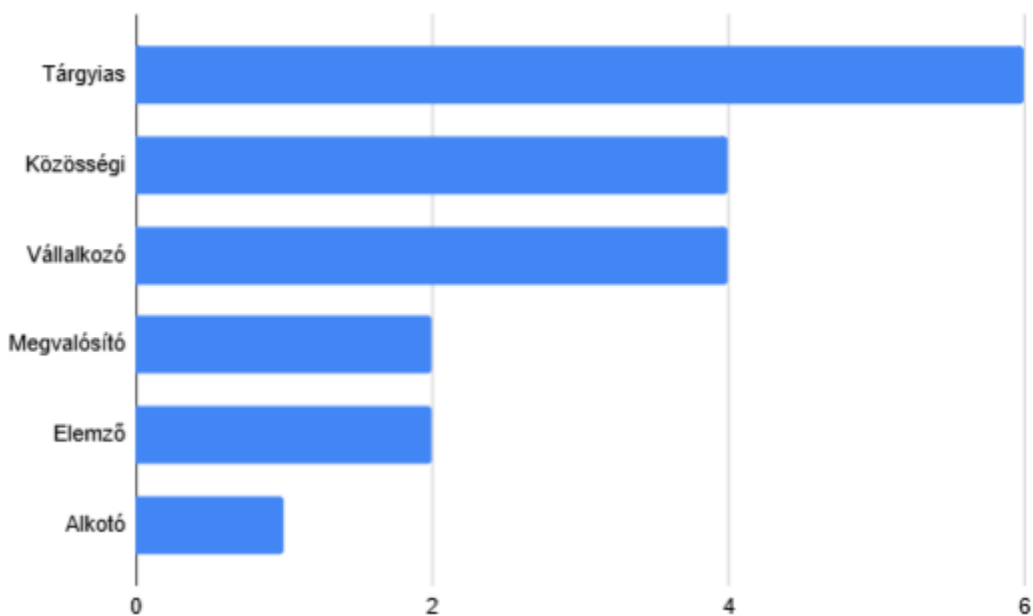
Összefoglalva azt mondhatjuk el, hogy a csoportfoglalkozásokon résztvevő 44 gyermekből 24 gyermeknek előre tudta a csoportfoglalkozás mozdítani a továbbtanulási terveit.

6.ábra: A Jászai Mari Általános Iskola tanulójának érdeklődés típusai

7.ábra: Az Ady Úti Általános Iskola tanulójának érdeklődés típusai

8.ábra: A Kossuth Lajos Általános Iskola tanulójának érdeklődés típusai

A táblázatok adatai alapján a három iskola tanulójának érdeklődési típusai között jelentős eltérések mutatkoznak. A Kossuth iskolában a tárgyas érdeklődés a legjellemzőbb. Ez azt a következtetést vonja maga után, hogy a Kossuthban tanulók alapvetően olyan tevékenységek iránt érdeklődnek, amelyek kézzelfogható és manuális dolgokkal kapcsolatosak, és szívesen végzik el a konkrét feladatokat.

A közösségi és a vállalkozó típus is jelentős arányban van jelen, ami arra utal, hogy a tanulók nyitottak szociális kapcsolatokra, illetve tudnak kezdeményezők lenni. Az Ady iskolában egyértelműen a megvalósító érdeklődés a domináns, ami arra utal, hogy az Adyban tanulók cselekvő, aktív, a valós életben jól felhasználható tudást kereső diákok vannak többségben. Vannak köztük irányítók is, ami arra utal, hogy sokan aktív, kezdeményező és vezetői képességekkel bíró tagok a közösségben. Mindeközben a tárgyias és az elemző érdeklődési típus kevésbé jellemző a tanulókra, egy nem túl széles körű, de rendkívül célorientált érdeklődési palettán mozognak. A Jászai iskolában a megvalósító típus a legjellemzőbb. Jelen vannak a vállalkozó és a közösségi típusok is, ami a széleskörű érdeklődés egyik mutatója; míg a tárgyias és alkotó típus kevésbé jellemző.

6.2.1.1. Tárgyias érdeklődés típus

A tárgyias érdeklődésű személyek általában szívesebben dolgoznak kézzel, gépekkel, eszközökkel, anyagokkal, illetve a fizikai munkát igénylő tevékenységeket kedvelik. Az ilyen érdeklődésű személyek főként olyan munkákat szeretnek végezni, amelyekben a gyakorlati problémák megoldása, a technikai készségek és a manuális munka a fontos.

A tanulók úgy vélték, ide tartozik pl a géplakatos, pék, autószerelő, építész, asztalos, villanyszerelő, kertész, karbantartó, cipész, műszerész, gépészmérnök, órás, keramikus, kőműves, favágó, esztergályos, közmunkás, hentes, méhész, sírköves. Az itt felsorolt szakmák többségéből feltűnik, hogy a tanulók helyesen értelmezték a kategóriákat. A szakmák többsége olyan munkára vonatkozik, amiben a fizikai munka, a kézügyesség, a technikai érzék és a közvetlen munka az eszközökkel játssza a fő szerepet.

A géplakatos, autószerelő, esztergályos, műszerész, gépészmérnök rendszer speciális gépekkel, mechanikai rendszerekkel foglalkozó szakmák, míg az asztalos, cipész, keramikus és órás a finomabb mesterségekre utalnak. A kertész, favágó, méhész és sírköves pedig olyan szakmák, amelyek kapcsolódnak a természethez és a szabadban való munkavégzéshez, és ők is tárgyiasnak megfelelők. A tanulók nem csak a közismert szakmákra gondoltak, releváns szakmákat is megjelöltek, mint pl a karbantartó, ami illik a tárgyias érdeklődéshez. Ez azt mutatja, hogy a tanulók nem csak a szakmák címkéit látták, hanem annak tartalmát is.

6.2.1.2. Irányító érdeklődés típus

A második érdeklődés a irányító (vállalkozó), amely olyan tulajdonságokat foglal magába, amelyek központjában a vezetői hozzáállás, a szervezőkészség, az irányítási vágy, a meggyőzés ereje és a kommunikáció áll. Ezek az emberek általában nagyon magabiztosak és

nem félnek a felelősségteljes helyzettől, kedvelik ha embereket irányítanak, döntéseket hozhatnak, illetve célokat megvalósíthatnak. Számukra vonzóak azok a foglalkozások, lehetőségek, mások irányítására, szervezésére, illetve gazdasági vagy társadalmi célok elérésére kínálnak lehetőségeket.

A tanulók ide sorolják például a következő szakmákat: esküvőszervező, asszisztens, idegenvezető, projektvezető, logisztikai vezető, miniszterelnök, diszpécser, légiforgalmi irányító, irodavezető, igazgató, cégvezető. Az összegyűjtött szakmákból az következik, hogy a tanulók jól megértették a kategóriát. A választott szakmák nagy része annak a csoportnak a képviselőjében áll, akik az emberekkel való bánás, a szervezés, az irányítás, valamint a döntéshozatali és kommunikációs képességek terén tevékenykednek. Az ügyvezető, igazgató, cégvezető, projektvezető és logisztikai vezető olyan kulcsszereplők a vállalkozásokban, akik a vezetést, az irányítást végzik. Jellemzően ők gondolják ki a stratégiai terveket, vállalnak felelősséget a vállalkozás életében, és dolgoznak a siker érdekében.

6.2.1.3. Közösségi érdeklődés típus

A közösségi érdeklődés típus a harmadik, ami olyan attitűdöket foglal magában, amelyek középpontjában az emberek segítése, támogatása, tanítása és gondozása áll. Általában empátikusak, együttműködőek, jó kommunikációs készségekkel rendelkeznek, és örömet lelik abban, ha mások fejlődését, jólétét elősegíthetik. Ezek a személyek gyakran választanak olyan hivatásokat, amelyekben közvetlen emberi kapcsolatokra épülő tevékenységek dominálnak, és amelyek társadalmi hasznosságot képviselnek.

A tanulók a közösségi kategóriába az alábbi szakmákat rendelték: orvos, színész, énekes, bébiszitter, pszichológus, nevelő, tanár, szociális gondozó, óvónő, pincér, ügyvéd, jogász, légiutas-kísérő, műsorvezető. A megnevezett foglalkozások elemzése alapján megállapítható, hogy a tanulók jól értelmezték a közösségi érdeklődés típus lényegét. A választott szakmák többsége olyan tevékenységi köröket takar, amelyekben az emberekkel való közvetlen kapcsolat, a segítő szándék, a kommunikáció és az érzelmi intelligencia kiemelt szerepet kap. Az orvos, pszichológus, szociális gondozó, tanár, óvónő és nevelő például klasszikusan a szociális típushoz tartozó hivatások, amelyekben az emberi jólét előmozdítása, a gondoskodás és a fejlesztés áll a középpontban.

A bébiszitter, valamint a légiutaskísérő nagyon fontos eleme ezeknek a hivatásoknak, hiszen nekik fontos az emberek védelme, a biztonságérzet megteremtése és szükségleteik

kiszolgálása. A pincér, az ügyvéd, illetve a jogász esetében szerepet játszik a közvetlen emberi kapcsolat, az ügyfélorientáltság, a társadalmi felelősség. A tanulók olyan szakmákat is felsoroltak, mint a színész, énekes televíziós műsorvezető, amik főként a nyilvános szereplésről, a kommunikációról szólnak. Habár ezek nem segítő foglalkozások, az emberekkel való kapcsolatra, az érzelmi hatásra, a közös élmény megteremtésére erősen támaszkodnak, így, az egyén lelkesedik a társadalmi életért, akkor kettős szempontból hibátlan választás, egy tágabb értelemben vett társas érdeklődési szakmának neveznénk őket.

6.2.1.4. Megvalósító érdeklődés típus

A konvencionális (megvalósító) típus a szabályok betartásáról, a rendszerezésről, bizonyos munkafolyamatok és tevékenységek adminisztrálásáról, vagy informálisabb munkavégzésről ismerhető fel. Az ilyen típusú érdeklődéssel rendelkezők általában pontosak, megbízhatóak, szeretnek az átlátható keretek között dolgozni és számukra komfortos ha világosak a szabályok vagy ha elvárások alapján kell végezni valamit.

Az említett foglalkozások elemzése alapján vegyes kép rajzolódik ki. A tanulók több olyan szakmát is megneveztek, amelyek valóban jól illeszkednek a megvalósító érdeklődési típushoz. Ilyenek például az adminisztrátor, pénzügyi ügyintéző, pénzügyi vezető, könyvelő és irodai dolgozó, amelyek mind olyan tevékenységi köröket takarnak, ahol kiemelt szerepet kap az adatokkal való munka, a szabályok betartása, a dokumentáció, valamint a strukturált, rendszeres munkavégzés. Ezek a szakmák jól tükrözik a konvencionális típus jellemzőit, és azt mutatják, hogy a tanulók képesek voltak az elméleti kategóriát gyakorlati példákkal alátámasztani. Ugyanakkor néhány megnevezett szakma – például a rendező, író, stewardess, ügynök vagy vállalkozó – inkább más érdeklődési típushoz sorolható.

A rendező és író például kreatív, művészi irányultságot feltételez, amely a művészi (alkotó) érdeklődési típushoz áll közelebb. A stewardess és ügynök esetében a közvetlen emberi kapcsolat, a kommunikációs készségek és a rugalmasság dominál, amelyek inkább a közösségi típushoz illeszkednek. A vállalkozó pedig – bár adminisztratív feladatokat is ellát – alapvetően kezdeményező, irányító szerepkör, amely a vállalkozó érdeklődési típushoz tartozik. Összességében megállapítható, hogy a tanulók részben jól értelmezték a megvalósító típust.

6.2.1.5. Alkotó érdeklődés típus

Az alkotó érdeklődés típus középpontjában a kreativitás, az önkifejezés, az esztétikai érzék és az eredetiség áll. Az ilyen típusú érdeklődéssel rendelkező egyének általában nyitottak,

érzékenyek, intuitívak, és szívesen dolgoznak olyan tevékenységi körökben, amelyek lehetőséget adnak az egyéni gondolatok, érzelmek és látásmód megjelenítésére. A művészi típusú személyek gyakran választanak olyan szakmákat, amelyekben a vizuális, zenei, irodalmi vagy mozgásművészeti kifejezés dominál, és amelyek nem feltétlenül követnek szigorú szabályokat vagy struktúrákat.

A divattervező, lakberendező, dekoratőr és tervező szakmák az alkalmazott művészetek körébe tartoznak, mivel a kreatív tevékenységek gyakorlati aspektusát képviselik. Az ékszerész ugyancsak a kézügyességet igénylő szakmák egyike. A táncos pedig azáltal, hogy a testével és annak mozdulataival fejezi ki magát. A diákok azokat a szakmákat is említették, amelyek a mindennapi életben alkalmazzák a kreativitást. Ez azt is jelzi, hogy a típus iránti érdeklődés nem korlátozódott a művészi karrierekre.

6.2.1.6. Elemző érdeklődés típus

Az elemzői érdeklődés típusa olyan jellemzőkön alapul, mint a megfigyelés, a vizsgálódás, az elmélyült gondolkodás és a problémamegoldás. Az ilyen emberek általában kíváncsiak, logikusan gondolkodnak és szeretik az elméleti kérdéseket. Élvezik a minták, rendszerek és folyamatok megértését. Az elemző típusú emberek általában kutatás-orientált, tudománycentrikus szakmákat választanak. Az elemző érdeklődési típushoz az alábbi szakmákat rendelték: adatelemző, könyvelő, technikus és jelentéskészítő, tudós kémikus, történész, biológus, fizikus és kutató valamint gyógyszerész vagy ügyész.

A tanulók helyesen azonosították ezt az elemző típusú szakmai orientációt. A legtöbb választott szakma azokra a tevékenységekre épül, ahol az információkat rendszerezni és értelmezni kell, valamint tudományosan gondolkodni. Az adatelemzők, a jelentéskészítők, a technikusok és a könyvelők is így gondolkodnak. A logika és az elemzés segíti őket abban, hogy pontosan dolgozzanak az információkkal, mint például a tudós (kémikus, biológus, fizikus), aki a kísérletezéssel és elméleti modellek kidolgozásával foglalkozik.

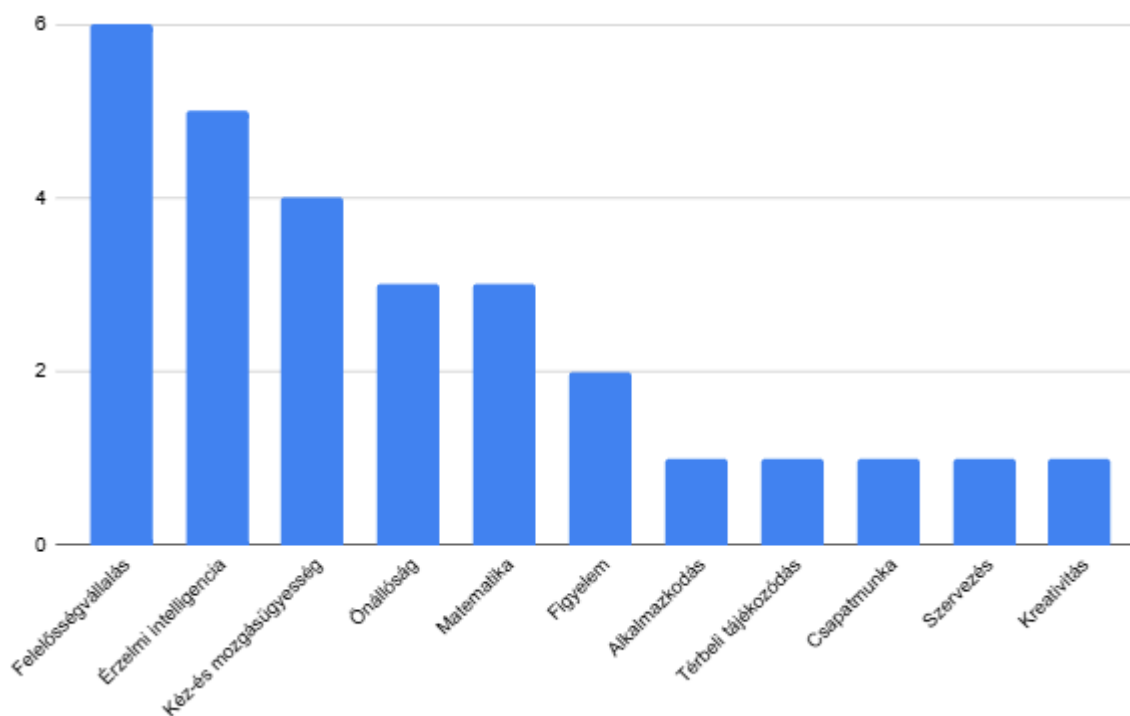
A történész és ügyvéd szakmákban az információk elemzésén és az érveken van hangsúly. A gyógyszerész hivatás pedig a laboratóriumi és alkalmazott tudományos munka szinergiáján alapul.

A tanulók nem csak természettudományos irányultságú szakmákat soroltak fel, hanem társadalomtudományi és jogi területeket is bevontak, amivel véleményem szerint, az elemző típus értelmezését széles spektrumon alkalmazták. Ez a szemlélet gazdagítja a pályaelemzést

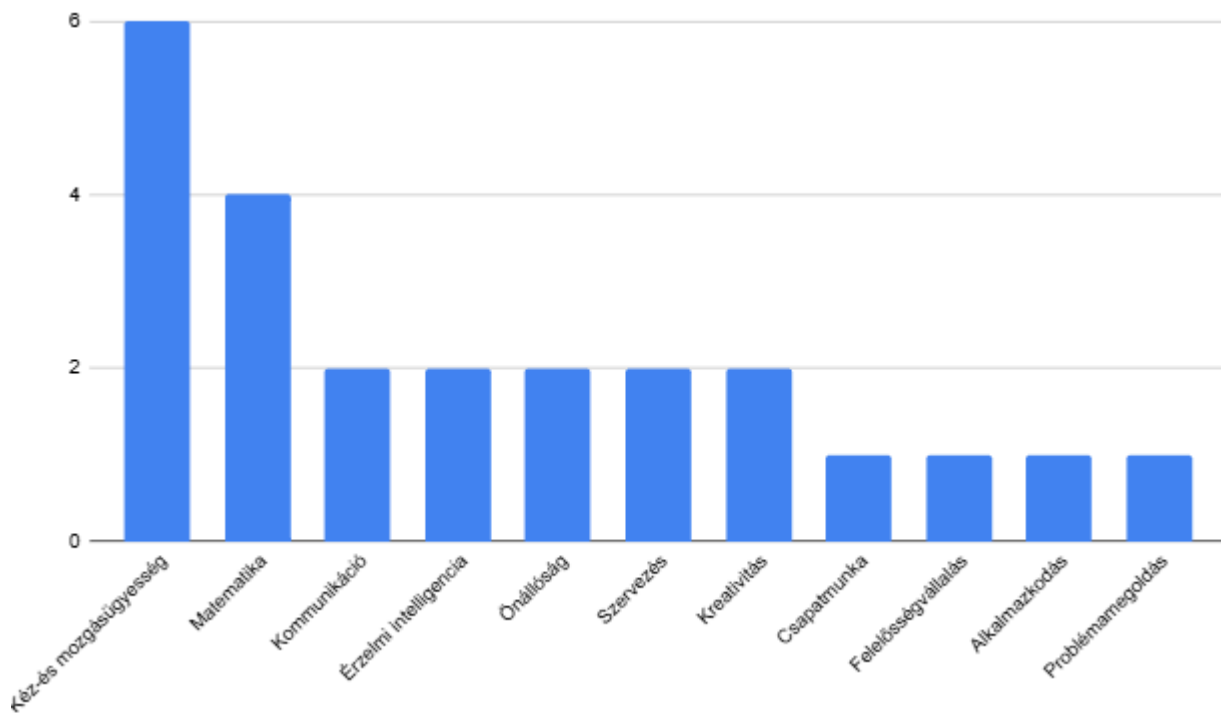
folyamatot, és lehetőséget ad arra, hogy a tanulók az elemző készségeket különböző szakterületeken kamatoztassák.

6.3. Képességek, készségek kérdőív eredményei

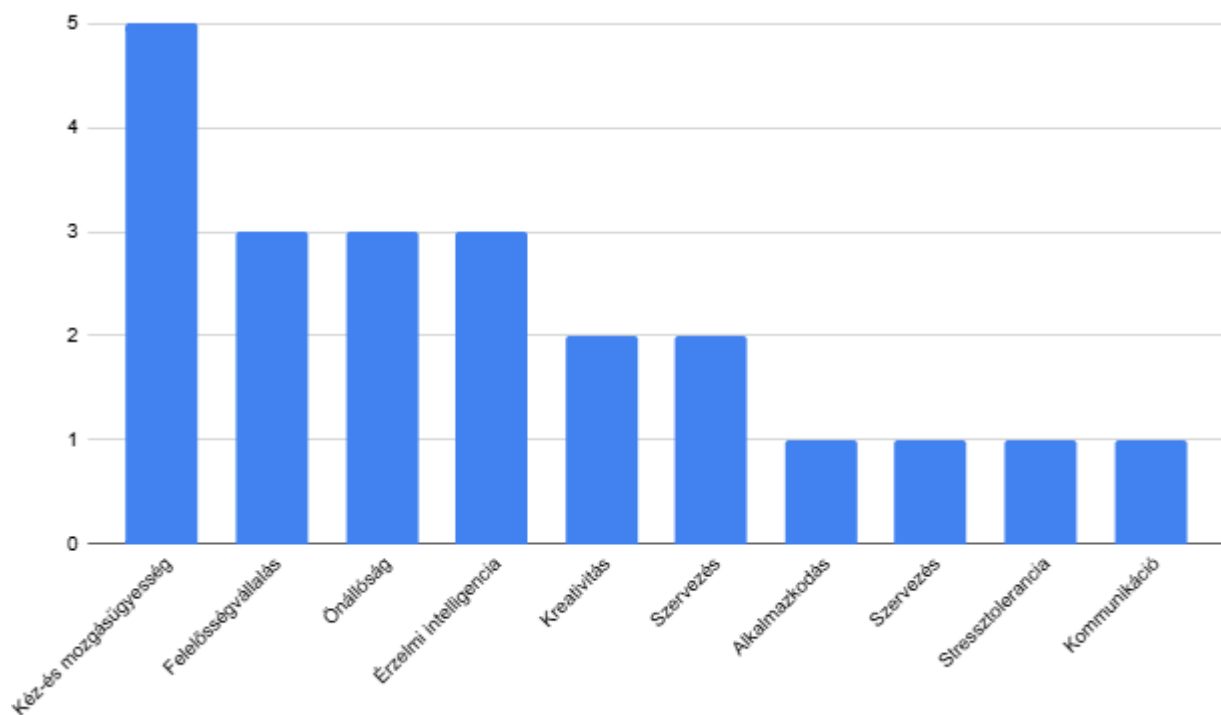
A második alkalomra laminált Dixit-kártyákkal készültem. A foglalkozás elején, a “Hogy vagy a pályaválasztásoddal kapcsolatban?” kérdésre választottak egy kártyát, az alapján amit beleláttak a továbbtanulásukkal kapcsolatban. Tisztáztam velük, hogy erre a kérdésre nincs jó vagy rossz válasz, csak az őszinte gondolataikra vagyok kíváncsi. Sokan említették az előttük álló lehetőségeket, a döntési bizonytalanságot, de olyan is akadt aki nagyon határozott elképzeléssel volt a jövőjéről (4. sz. melléklet).

9.ábra: A Jászai Mari Általános Iskola tanulóinak képességei

10.ábra: Az Ady Úti Általános Iskola tanulóinak képességei

11.ábra: A Kossuth Lajos Általános Iskola tanulóinak képességei

A három monori általános iskola tanulóinak adatai alapján érdemes megfigyelni, hogy a diákok között jelentős különbségek fedezhetők fel, ugyanakkor egy-két tendencia minden intézményben hasonló irányba mutat. A cél az volt, hogy kiderüljön, mely képességek a legjellemzőbbek kiemelkedően, illetve melyek azok, amik kevésbé jellemzők vagy szinte egyáltalán nem fedezhetők fel a tanulók között.

Egyik iskolában sem volt ritka a felelősségvállalás, az érzelmi intelligencia, az önállóság és a mozgásos ügyesség.

A Jászai iskola tanulói közül a legtöbben (6 fő) a felelősségvállalás terén jeleskedtek, az Adyban szintén a mozgásos ügyesség (6 fő) és a logikus gondolkodás (4 fő) volt a jellemző. A Kossuth iskola tanulói közül is öten számoltak be jó kéz- és mozgásügyességről.

Ezek az eredmények azt jelzik, hogy a diákok körében a cselekvő, gyakorlati jellegű, mozgásszerű tanulási formák a legkedvezőbbek az önkifejezés és a fejlődés szempontjából. A felelősségvállalás és az önállóság erős hangsúlya azt is mutatja, hogy az iskolákban fontos szerepet kap a személyiségfejlesztés.

Az adatok alapján viszont viszonylag kevés tanuló erős tud lenni a csapatmunka, a szervezés, az alkalmazkodás és a kommunikáció terén. Jellemzően csupán 1-2 főre vonatkoznak ezek a készségek, illetve a pontosság mint képesség nem jelenik meg egy tanulónál sem.

A felelősségvállalás képességéhez rendelt szakmák – tanár (irányító), orvos (megvalósító), túravezető (közösségi), tűzvédelmi munkatárs (megvalósító), üzletvezető (elemző), iskolaigazgató (közösségi) – jól tükrözik azokat a hivatásokat, ahol a döntéshozatal, a másokért való felelősségvállalás és a vezetői szerep hangsúlyos.

A térbeli tájékozódás esetében az építész (megvalósító), idegenvezető (közösségi) és lakberendező (alkotó), földrajzi/közlekedési területen dolgozó (irányító), rendvédelem (tárgyas)szakmák pontosan lefedik azokat a területeket, ahol a térérzékelés, vizuális gondolkodás és kreatív térszervezés elengedhetetlen.

A stressztolerancia kapcsán a tanár (közösségi), orvos (megvalósító), pszichológus (közösségi), tanár (közösségi) és mérnök szakmák kiválasztása indokolt, hiszen mindhárom hivatásban gyakoriak a feszültséggel teli, gyors döntést igénylő helyzetek.

A matematikai képességhez rendelt szakmák – például mérnök (alkotó), tanár (közösségi), pénzügyi elemző (elemző), klímamodellező (alkotó), algoritmusfejlesztő

(megvalósító), matematikus (elemző) – mutatják a tanulók differenciált gondolkodását, hiszen a kulcs a matematika nem csupán a műszaki, hanem játszik.

A csapatmunka pedig ugyanilyen sokszínű lehet: a pszichológus segítőként, egy rendezvényszervező irányítóként, egy projektmenedzser megvalósítóként vagy éppen egy nővér, aki szociális érzékenysége miatt jól tud segíteni, mint közösségi típusú lehet jele a csapatban.

A kreativitás a divattervezőt, a grafikus és a marketingest is jellemezheti, hiszen ez az alkotó és irányító típusa az utóbbi két pályán is jellemző lehet. Ugyancsak ide tartozik az író és a fotós is, aki tárgyias, képi világgal, képekben tud gondolkodni és alkotni. Ettől függetlenül dolgozhat például irányítóként vagy megvalósítóként is egy alkotó típusú csapatban.

A problémamegoldás képességéhez rendelt szakmák – kutató (elemző), pszichológus (közösségi), jogász (közösségi), tűzoltó (tárgyias), orvos (elemző), mérnök (elemző) – pontosan lefedik azokat a területeket, ahol gyors, hatékony és felelősségteljes döntésekre van szükség.

A kéz- és mozgásügyesség esetében a sminkes (alkotó), fogorvos (megvalósító), táncos (megvalósító), szobrász (alkotó), cukrász (cukrász) és kertész (tárgyias) szakmák kiváló példái a tárgyias érdeklődési típushoz kapcsolódó manuális, finommotorikus tevékenységeknek.

A figyelem képességhez rendelt szakmák – orvos (közösségi), ügyvéd (közösségi), pilóta (irányító), honvéd (irányító), pszichológus (elemző, közösségi), tanár (elemző, közösségi, irányító), sebész (elemző, tárgyias) – jól mutatják, hogy a tanulók érzékelték a koncentráció, precizitás és felelősség fontosságát ezekben a hivatásokban.

A kommunikáció képességéhez kapcsolt szakmák – ingatlanügynök (megvalósító), tanár (közösségi), ügyvéd (megvalósító), fordító (elemző), valutaváltó (elemző), ügyvéd (közösségi), (megvalósító) – mind olyan területek, ahol a nyelvi kifejezőkészség, érvelés és kapcsolattartás kulcsfontosságú.

Az alkalmazkodás képességéhez rendelt szakmák – idegenvezető (irányító), óvónő (közösségi), állatgondozó (közösségi), nővér (közösségi), marketinges (alkotó), edző (irányító) – jól tükrözik azokat a hivatásokat, ahol a rugalmasság, empátia és változó környezethez való igazodás elengedhetetlen.

Az érzelmi intelligencia esetében az idősgondozó (közösségi), pszichológus (elemző) és ápolónő (közösségi), pszichológus (közösségi), csoportvezető (irányító), tanár (közösségi) szakmák kiválasztása különösen találó, hiszen ezekben a hivatásokban az érzelmi ráhangolódás, empátia és segítő attitűd alapvető.

A pontosság képességéhez rendelt szakmák – műszaki rajzoló (alkotó), kézműves (alkotó), irodai adminisztrátor (megvalósító), óratervező (tárgyas), asztalos (tárgyas), légiforgalmi irányító (irányító)– jól illeszkednek a tárgyas, alkotó és irányító típushoz, ahol a precizitás és szabálykövetés kiemelt szerepet kap.

A szervezés képességéhez kapcsolt szakmák – marketing-menedzser (közösségi), irodavezető (irányító), rendezvényszervező (irányító), logisztikai koordinátor (irányító), projektmenedzser (irányító), rendezvényszervező (irányító) – mind olyan munkakörök, amelyekben a koordináció, időgazdálkodás és strukturált gondolkodás elengedhetetlen.

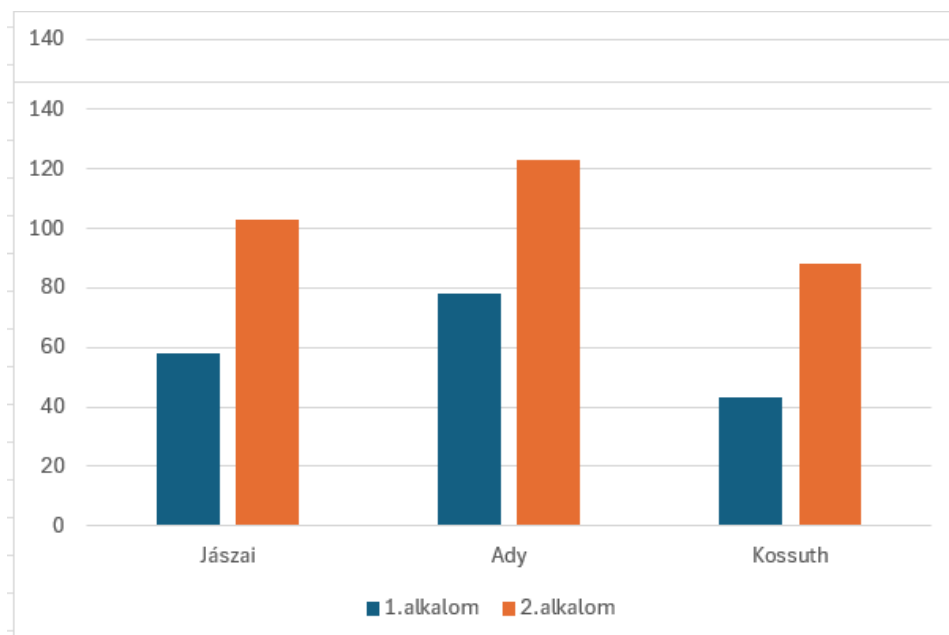
Az önállóság képességéhez rendelt szakmák – tanácsadó (közösségi), szabadúszó (megvalósító), online digitális vállalkozó (megvalósító), tartalomkészítő (közösségi, alkotó), vállalkozó (megvalósító, irányító), üzletvezető (irányító)– jól tükrözik azokat a modern, autonómiát igénylő hivatásokat, ahol az egyéni felelősségvállalás és kezdeményezőkézség kiemelkedő.

6.4. Interjúk eredményei

Az első foglalkozás végén a visszajelzések alapján a leggyakrabban pályaválasztási segítségként emelték ki a honlapokat, mint hasznos és konkrét forrást.

A második alkalmon is aktívak, motiváltak voltak a tanulók. A közös munka, a digitális eszközök használata egyaránt szükséges kompetenciák kialakítását és az önismeret növelését szolgálja. Az összegyűjtött szakmák és besorolások elemzése alapján elmondható, hogy a tanulók legtöbbször pontosan értették, mit takar egy-egy képesség, illetve mik voltak az érdeklődési körük. Többen kiemelték, hogy megerősödött a képességtudatuk, míg mások új információkat kaptak az IKK honlap segítségével, az egyik lány a foglalkozás végén külön odajött hozzám és megköszönte, nagyon jól esett, hogy a foglalkozásokba befektetett energia kifizetődött. A plakátkészítés során szerzett tapasztalatok, a csoportos munka és az önreflexió együttesen támogatták a tanulók pályaeorientációs fejlődését.

A Holland-féle kérdőív eredményei alapján a gyerekek többsége szociális, művészi és realista típusba sorolható, vagyis szeret emberekkel együtt dolgozni, szívesen végez kreatív tevékenységeket, és vonzódik ahhoz, hogy olyasmivel foglalkozzon, amit kézzel fogható és gyakorlati jellegű. Különböző esetekben úgy tűnt, hogy az érdeklődésük még olykor ellentétben áll képességeikkel. Például volt, hogy olyan szakma felé érdeklődtek, ahhoz viszont igen fejlett együttműködési és önértékelési készségeket kellene mutatniuk, míg ezek még náluk fejlesztésre szorulnak. Ezek az esetek munkánk folyamán rámutattak, hogy a pályaválasztás ügyében igen fontos, hogy a készségekkel és azok fejlesztésével is foglalkozzunk.

12.ábra: A tanulók által megnevezett szakmák változása

A két alkalom között – különösen a csoportos beszélgetések és a szakmákhoz kapcsolódó feladatok révén – kimutatható a tanulók pályaismeretének bővülése is. A Jászai iskolában az első alkalom végén 58 szakmát tudtak megfogalmazni, a második alkalom végére 103 db-ot. Az Ady iskolában az első alkalom végén 78, a második foglalkozás után 123 foglalkozást tudtak felsorolni. A Kossuth iskolában az első találkozás után 43, a második után 88 pályát tudtak elmondani.

A második alkalommal már konkrétabb elképzeléseket fogalmaztak meg, és jóval többen utaltak olyan szakmára, ami korábban nem szerepeltek a válaszaik között. A digitális technológiával kapcsolatos, az egészségügyben, illetve a kreatív iparban megjelenő újfajta foglalkozások iránti kíváncsiság különösen feltűnő volt. A tanulók nyitottabbá váltak a

legkevésbé ismert, de a jövő szempontjából fontos szakmák iránt, ami azt sugallja, hogy a célzott információk átadása és a közös gondolkodás nagyban kap a pályaismeret fejlődéséhez.

Az eddigi csoportfoglalkozással kapcsolatos visszajelzések 84% pozitív (38 főből 32 fő). A diákok arról számoltak be, hogy különösen hasznosak voltak a játékos, vizuális megoldások, illetve az, hogy a témakörök szabadon felvethetik gondolataikat, kérdéseiket. A beszélgetés során olyan szempontokat ismertek meg, akik korábban nem jutottak eszükbe, és ezt a figyelmet arra, hogy abban, hogy tudatosabban gondolkodjanak a maguk jövőjéről. A biztonságos, elfogadó légkör és a személyes visszajelzés különösen motiváló volt, és kap az önismeret elmélyítéséhez. Erről az tanúskodik, hogy a pozitív emotikonokat az elején 28-an, a végén pedig 37-en választották.

7. Következtetések és javaslatok

A csoportfoglalkozások tapasztalatai alapján már egy pályaorientációs program is nagyban tud segíteni a tanulók önismeretének és pályaismeretének fejlődésében. 7. osztályban a diákok az önállóan felismert érdeklődési területeik és az ezekhez kapcsolódó szakmák tudatosítása megalapozza a későbbi pályaválasztásukat. 8. osztályban egy alkalommal a tanulók a saját képességeik és az érdeklődési körük összehangolásával végzett munka további biztonságérzetet ad a pályaválasztáshoz, így a középiskolai jelentkezés előtt magabiztosabban és tudatosabban állíthatja majd megközelíteni a döntéseiket. A csoportos, megérett reflektív munka és a változatos munkaformák nemcsak az egyén, hanem közösség szintjén is megerősíti a pályaorientációs folyamatot, így a program hatása csoportdinamikában is érvényesül.

A kérdőívek és a csoportos beszélgetések eszközök abban, hogy a tanulók ne csak informálódjanak, hanem gondolkodjanak is, hogy mi az erősségeik, mi lelkesíti őket és milyen álmaik vannak a jövőjükkel kapcsolatban.

A csoportos foglalkozások arra engednek következtetni, hogy már két alkalom is sokat ad a fiataloknak, hiszen az, hogy tisztában van az érdeklődésével és a képességeivel, és megismer pályaorientációs oldalakat az már ad annyi információt számukra, hogy a hozzáállásuk is pozitív irányt vegyen. A kitöltött kérdőívekkel és a közös megbeszélés ennek az énképnek az alakulásához, saját motivációikról, erősségeikről, terveikről való gondolkodásra ad lehetőséget.

A mélyebb önismerethez hosszabb idejű beavatkozás szükséges, de ezek az alkalmak is hozzásegítik a tanulókat a pályaismeret növeléséhez és realitásorientáció fejlődéséhez. A két

foglalkozás után a tanulók már több szakmát tudtak megnevezni, már csak azzal is, hogy a csoportfeladatok után végighallgatták egymás gyűjtött szakmáit (akár érdeklődéshez, akár képességhez kellett rendelni). A biztonságos légkör, és az, hogy nincsenek egyedül, hozzájárul a jövőtervezéshez és a motivációhoz.

Ezt a modellt be lehetne vezetni más iskolákban is, különösen ott, ahol a pályaválasztó-fejlesztő munka még nincs a helyén. A kérdőívek bevezetése egy ilyesfajta csoportos foglalkozás pedig könnyedén beilleszthető az iskola rendjébe is. Fontos, hogy az iskolák tudjanak olyan időt és helyet biztosítani a fiatalok számára.

A pályaorientációs tevékenység integrálásával megvalósulhat a folyamatos, mélyebb pályaorientációs munka például projektnap alkalmával. Javasolt, hogy az osztályfőnöki órák vagy a kompetenciafejlesztő órák keretén belül kapjon helyet a pályaorientáció. A munkamódszer fejlesztése váljon egyre játékosabb, vizuálisabb és digitálisabb eszközök használatának, melyek sokszor nagyon motiválóak a tanulók számára, és az önreflexiójukat is segítik. A tanulók életkorához és képességeihez igazított feladatok, valamint a szakmák, szakmák világát bemutató, vagy interaktív jellemzők (pl. meghívjuk a szakembert, interjú-pályabemutató videó, plakátkészítés) motiválóak lehetnek számukra.

Összességében elmondható, hogy a hipotézisek beigazolódtak. A 7. osztályos csoportfoglalkozás segíti a tanulók érdeklődési körének tudatosítását és a hozzájuk illő szakmák felismerését, hiszen a kérdőív kitöltése után elfogadták magukról, hogy az adott érdeklődési típusba tartoznak és utána tudtak hozzá foglalkozásokat párosítani. A 8. osztályos csoportfoglalkozás során a képességek és érdeklődés összehangolása növeli a pályaválasztás sikerességét, hiszen már több szakmát ismertek meg, megtudták a kérdőívből milyen képességei vannak, és ezeket össze tudták kapcsolni. Már a kétalkalmas csoportfoglalkozás is fejleszti a csoporttagok pályaepttségét, különös tekintettel a realitáorientációra, hiszen tudják, hogy a megismert szakmák milyen képességeket igényelnek, ezáltal ők is meg tudják határozni érdeklődésük és képességeik alapján merre kell elindulni a pályaválasztás során. A csoportfoglalkozás alkalmas a pályaorientáció fejlesztésére és a tanulóknak mélyül az énképe, és realisabban látja saját képességét és érdeklődését, és készségszinten tudják ezeket alkalmazni, az elhangzott információk alapján pedig a pályaepttségük is fejlődött. Nagyon jó érzés, hogy ennyivel hozzájárulhattam a gyerekek pályaválasztásához, és ezzel a korosztállyal számomra könnyű volt együttműködni.

8. Irodalomjegyzék

130/1995. (X. 26.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról [130/1995. \(X. 26.\) Korm. rendelet - Nemzeti Jogszabálytár](#) [utolsó letöltés: 2025.10.27.]

5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról.
<https://www.oktatas2030.hu/wp-content/uploads/2020/02/nat2020-5-2020.-korm.-rendelet.pdf>
[utolsó letöltés: 2025.09.21.]

Bagdy, E. - Telkes, J. (2013): *Személyiségfejlesztő módszerek*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.

Borbély-Pecze, T. B. (2024): *A pályaorientáció 21. századi trendjei. Rendszerek és szociális tanulás*. ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Felnőttképzés-kutatási és Tudásmenedzsment Intézet.
<https://ojs.elte.hu/gyogypedszemle/article/view/9611/7970> [utolsó letöltés 2025.09.21.]

Borbély-Pecze, T. B. - Szilvási, L. (2021): Az életút-támogató pályaorientáció a köznevelésben (1. rész). *Új Pedagógiai Szemle*, 71(1–2), 3–17.
<https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/az-eletut-tamogato-palyaorientacio-a-koznevelésben-1-resz-0> [utolsó letöltés: 2025.09.21.]

Borbély-Pecze, T. B. - Fazakas, I., & Juhász, Á. (2019): *Pályabolyongások*. Új Pedagógiai Szemle, 69(7–8), 95–106.
https://epa.oszk.hu/00000/00035/00194/pdf/EPA00035_upsz_2019_07-08_095-106.pdf [utolsó letöltés: 2025.09.21.]

Buda, B. (2006): *Empátia – A beleélés lélektana*. Budapest, L'Harmattan Kiadó

Budavári-Takács I. - Bárdos, K. (2024): *A pályaaorientáció jelentősége, gyakorlata, lehetőségei a köznevelési intézményekben*. Oktatási Hivatal Pécsi Pedagógiai Oktatási Központ.
https://publikacio.uni-eszterhazy.hu/8329/1/73_Budav%C3%A1ri.pdf [utolsó letöltés: 2025.09.21.]

Csikszentmihályi M. (1991): A munka mint áramlat. In: Csikszentmihályi M. (1991): *FLOW – Az áramlat. A tökéletes élmény pszichológiája*, 71–79. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Erikson E. H. (1968): *Identity, youth and crisis*. New York: W. W. Norton Company.

Ginzberg, E. (1972): *Toward a theory of occupational choice: A restatement*. Vocational Guidance Quarterly, 20(3), 169–176.

Hegy-Halmos, N. (2016): *Az iskolai pályaaorientáció szerepe és gyakorlata a hazai köznevelési intézményekben* (doktori disszertáció). Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar.
https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/34144/hegyi_halmos_nora_disszertacio.pdf
[utolsó letöltés: 2025.09.21.]

Horváth, K. (2024): *Pályaaorientáció a köznevelésben különös tekintettel a Pályaaorientációs Mérőeszköz /POM által nyújtott lehetőségekre*. Pécsi Pedagógiai Oktatási Központ.
https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/pok/Pecs/2025/Szakmai_anyag_palyaaorientacio.pdf [utolsó letöltés: 2025.09.21.]

Holland, J. L. (1997): *Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments* (3rd ed.). Psychological Assessment Resources.

Károlyi, T. (2024): *Pályaaorientáció elmélete és gyakorlata*. Diplomadolgozat, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Gödöllő.
<https://stud.mater.uni-mate.hu/8558/1/814340981.pdf> [utolsó letöltés: 2025.09.21.]

Kenderfi, M. (2019): *Szülői pályaválasztási attitűdök 2019: avagy a szülők véleménye felső tagozatos gyermekük pálya- és iskolaválasztásával kapcsolatban*. Magyar Kereskedelmi és Iparkamara megbízásából készült kutatás. Innokend Kft. és Szent István Egyetem Pedagógia és Pályatervezés Tanszék közreműködésével. Támogatta: Innovációs és Technológiai Minisztérium, Nemzeti Foglalkoztatási Alap.
<https://dkik.hu/download/10/szueloi-palyavalasztasi-attitudoek-2019-kenderfi> [utolsó letöltés: 2025.10.28.]

Kohlberg, L. - Kramer, R. (1969): *Continuities and discontinuities in childhood and adult moral development*. Human Development, 12(2), 3–120. <https://doi.org/10.1159/000270857> [utolsó letöltés: 2025.11.02.]

Krappmann, L. (1980): *Az identitás szociológiai dimenziói*. Budapest, Szociológiai Füzetek, 21. sz.

Kriveczkyné Molnár, K. (1999): *Módszertani közlemények*. Karácsony Sándor Általános Iskola, Debrecen. https://acta.bibl.u-szeged.hu/28108/1/modszertani_036_003_106-110.pdf [utolsó letöltés: 2025.09.21.]

Magné, K. Z. – Kovács, É. (2020): *A pályaválasztás és a pályaaorientáció kihívásai – az önismeret és a motiváció fontossága*. Tudásmenedzsment, 21. évf. 1-2. sz. https://epa.oszk.hu/02700/02750/00051/pdf/EPA_02750_tudasmenedzsment_2020_01-02_241-258.pdf [utolsó letöltés: 2025.09.21.]

Marcia, J. E. (1987): The identity status approach to the study of ego identity development. In T. Honess & K. Yardley (Eds.), *Self and identity: Perspectives across the lifespan*. New York: New York Press.

McClelland, D. C. (1961): *A Hódító Társadalom*. Simon and Schuster.

Mérei, F. (1971): *Közösségek rejtett hálózata*. Budapest: Osiris Kiadó.

Monori Ady Úti Általános Iskola. (2024): Pedagógiai program. <https://e60f01a7fa.clvaw-cdnwnd.com/63ac070d22dbf704510851ba76df1260/200012146-b646cb646d/ADY%202024%20Ped.Prog.-4.PDF?ph=e60f01a7fa> [utolsó letöltés: 2025.09.21.]

Monori Jászai Mari Általános Iskola. (2024): Pedagógiai program. <https://jaszai-iskola.net/wp/oktatas/pedagogiai-program/> [utolsó letöltés: 2025.09.21.]

Monori Kossuth Lajos Általános Iskola. (2024): Pedagógiai program. <https://monorkossuth.hu/wp-content/uploads/2025/09/PP.2025-Boldogsagos-1.pdf> [utolsó letöltés: 2025.09.21.]

Ódor, H. (2024): *7. osztályos tanulók pályaaorientációs motiváltságának kérdőíves vizsgálata Somogy vármegyében* (Szakdolgozat). Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Kaposvári Campus. <https://stud.mater.uni-mate.hu/10041/1/839471681.pdf> [utolsó letöltés: 2025.09.21.]

Pálvölgyi, L. (2022): *Gimnazisták pályaválasztási bizonytalansága*. Magyar Pedagógia, 122(4), 387–404. <https://www.magyarpedagogia.hu/index.php/magyarpedagogia/article/download/387/617/892> [utolsó letöltés: 2025.09.21.]

Piaget, J. (1974): *Az értelem pszichológiája*.

Robinson, J. P. - Shaver, P. R., & Wrightsman, L. S. (Eds.). (1991): *Measures of personality and social psychological attitudes*. Academic Press.

Rókusfalvy, P. (1966): *A pályaválasztási érettségre nevelés : az iskolai pályaválasztási tanácsadás időszerű problémái*. In: Magyar pedagógia : a Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottságának folyóirata, (66) 3-4. pp. 338-353. mp_1966_003_004_338-353.pdf [utolsó letöltés: 2025.11.02.]

Spencer, L. M. - Spencer, S.M. (1993): *Competence at Work: Models for Superior Performance*. John Wiley & Sons, New York.

Super, D. E. (1992): *Toward a comprehensive theory of career development*. In D. H. Montross & S. J. Shinkman (Eds.), *Career development: Theory and practice*. Springfield, IL.: Charles C. Thomas.

Szabó Hangya, L. - Jámbori, Sz.- Gál, Z.- Kasik, L. & Fejes, J. B. (2019): *Serdülők és fiatal felnőttek identitása az önértékelés és a társas támogatás függvényében*. *Iskolakultúra*, 29(6), 3–18. https://misc.bibl.u-szeged.hu/46518/1/iskolakultura_2019_06_036-048.pdf [utolsó letöltés: 2025.09.21.]

Szilágyi, K. (szerk.) (2012): *A pályorientáció szerepe a társadalmi integrációban*. ELTE Társadalomtudományi Kar.
https://tatk.elte.hu/dstore/document/1547/Szilagyi_A_palyaorientacio_szerepe.pdf [utolsó letöltés: 2025.09.21.]

Tajtiné, L., Gy. (2021): *Pályaeoris ötlettár*. Heves Megyei Pedagógiai Szakszolgálat.
<https://palyavalasztas.hmpedszakszolgalat.hu/wp-content/uploads/2021/04/Palyaeoris-otlettar.pdf>
[utolsó letöltés: 2025.11.02.]

Völgyesy, P. (1996): *A pályaválasztási tanácsadás történetének áttekintése hazánkban*. Gödöllő: GATE, Tanárképző Intézet.

9. Mellékletek

9.1. Csoportfoglalkozások forgatókönyve

1. sz. melléklet:

Csoportfoglalkozás tervezet

7.évfolyam

2x45 perc

1.foglalkozás

Bevezetés

köszönés, tegezés, körülmények, keretek, célmeghatározás, bemutatkozás

köszönés

Polgár-Duchaj Fanni vagyok EET hallgató és pedagógus az Ady suliban. Én is voltam ebben a helyzetben, hogy már gondolkodnom kellett hova menjek továbbtanulni. Ismerős, amikor mindenki a környezetetekből azt kérdezi, hogy hogyan tovább. Gyakran már idegesítő. Pedig tudom, csak jó szándékkal érdeklődnek.

tegezés

Tudom hogy a nem megszokott az általános iskolában a tegezés de nyugodtan szólítsatok csak Fanninak. Talán mindannyiunknak könnyebb így az együttműködés. Egyetértetek?

keretek

Ez az alkalom 2x45 perc lesz a felénél tartunk egy szünetet. Mosdóhasználatra ezt az egy szünetet tartanánk, de ha valakinek ki kell menni közben szóljon nyugodtan. Telefon használat csak és kizárólag a feladatok megoldásához használhatók!

célmeghatározás

Azért jöttem ma hozzátok, hogy egy kicsit segítsek neked azokban a dolgokban amik fontosak lehetnek a választás során Foglalkozni fogunk magunkkal és megnézzük, hogy honnan érdemes releváns információkat gyűjteni a döntéshez. Segíteni szeretnék nektek, abban hogy az online térben is milyen lehetőségek vannak.

bemutatkozás

Eszközök: filc, papír, laminált emojik

Én már bemutatkoztam, most rajtatok a sor. Ti ismeritek egymást, ezért csak miattam egy rövid bejelentkezést kérünk. Arra kérünk benneteket, hogy ezt a papírt hajtsátok hosszában ketté és írjátok rá jól látható nagy betűvel (hogy én is lássam) azt a nevet, ahogy kéritek, hogy szólítsalak benneteket...

1.sz. melléklet

Laminált emojit válasszanak a jelenlegi állapotuknak megfelelően. (hogy vagy jelenleg vagy a továbbtanuláshoz kapcsolódunk) 1-10-es skálán hogy állsz az önismerettel? Miért?

Köszönöm szépen!

ismeretfeldolgozás:

Eszközök: filc, post-it, kérdőívek, ceruza, képek, internet, projektor, laptop

A mai alkalmon azzal fogunk foglalkozni, hogy mi alapján választunk középiskolát, illetve a későbbiekben szakmát. És magunkkal kapcsolatban is ma megtanulunk valamit.

Szerintetek mi az ami befolyásolja az, hogy a jövőben mivel szeretnénk foglalkozni? Írj fel 3 dolgot, ami szerinted befolyásolja. Felragasztjuk a táblára.(nagy részt az érdeklődés)

Érdeklődés definíció (iránya van, változékony, pozitív odafordulás)

Mielőtt kitöltjük a Holland fële érdeklődési típusok kérdőívet papíron, megkérem őket, hogy tippeljék meg ők melyik kategóriába tartoznak (tárgyas, elemző, alkotó, közösségi, szervező vagy megvalósító). Beszélgetünk róla melyik mit jelent. Képet vetíték ki mindegyik típushoz.
2.sz. melléklet

Kitöltik, megbeszéljük, hogy kinek mi jött ki.

Az jött ki amire számítottál?

El tudod fogadni, hogy ez a kategória jött ki?

Ki az aki meglepődött az eredményen?

személyes hozam:

Tekintsük át mit csináltunk ezen az órán (megnéztük mi az érdeklődés típusodat)

következő óra előkészítése:

Eszközök: kislap, ceruza

A szünetben gondolkozz 5 olyan szakon, ami számodra érdekes lenne és szívesen tanulnád, mert a szünet után ezzel folytatjuk. (kislapot adok nekik amire jegyzetelhetnek)

2.foglalkozás

hangulatteremtés:

Eszközök: lap, ceruza

Pályapóker (csoportban is mehet vagy párban, az igényüknek megfelelően)

A tanulók közül kiválasztunk egy önként jelentkezőt, aki majd megállítja tetszés szerint valamikor a tanárt, miközben az magában az ábécét mondja. Amelyik betűnél megáll, azzal a betűvel kell foglalkozásokat gyűjteniük a diákoknak (javasolt betűk a K és a T). A gyűjtésre egy perc áll rendelkezésre. Amikor letelt az idő, mindenkinek le kell tennie a tollát, és meg kell számolnia, hogy hány pályát, foglalkozást talált. A legkevesebbtől haladunk a legtöbb felé, mindenki egy-egy pályát mondhat, ha valaki mondta már a listáján szereplő pályát, azt kipipálja, és a következő körben olyat kell mondania, ami még nem hangzott el. Eközben a pedagógus a táblára rögzíti az elhangzott foglalkozásokat. A végén megszámloljuk, hogy az osztály közösen összesen hány pályát gyűjtött.

célkitűzés:

Érdeklődési irányokhoz kapcsolódó középiskolai szakok

ismeretfeldolgozás:

Eszközök: csomagolópapír, filc, telefon, internet, laptop

3-5 fős csoportban fogunk dolgozni (létszámnak megfelelően)

Keressünk a 2 monori középiskolában olyan szakokat, ami az egyes érdeklődés típusokhoz megfelel. Ha nagyon nem találsz más középiskolákban is kereshetsz szakokat. Használhatod a telefonodat ehhez a feladathoz, és kaptok csomagolópapírt, amin már közepén fel van írva az érdeklődéstípus neve és gondolattérképszerűen kellene hozzákapcsolni a szakokat (legalább 4-5 db). Azt is írd oda a szak mellé, hogy melyik középiskolában találtad.

1.csapat: tárgyias (villanyszerelő), 2.csapat: konvencionális (pénzügy-számviteli ügyintéző),
3.csapat: kutató/elemező (kémikus), 4.csapat: szociális (óvodai nevelő), 5.csapat: művészi
(belsőépítész), 6.csapat: irányító (biztosítási ügynök)
(a két monori középiskola felülete)

<https://mjag.edu.hu/>

<https://www.szterenyi.hu/>

Képzések, lehetőségek, órarendek áttekintése.

személyes hozam:

Mit kaptál ettől a 2x45 perctől? Mit viszel magaddal? 1-10-es skálán hogy állsz az
önismerettel? Miért? Ősszel újra találkozunk egy ugyanilyen 2x45 perces alkalomra, ahol
megbeszéljük mi változott.

házi feladat:

Töltsd ki otthon a képességek, készségek kérdőívet és küldd vissza az osztályfőnöknek, aki
eljuttatja majd hozzám.

<https://palyaorientacio.nive.hu/kerdoivek>

Melléletek:

1.sz. melléklet

2.sz. melléklet:

gyógyszerész (kutató/elemző)

gépkezelő (tárgyas)

dívattervező (művészi)

mentőtiszt (szociális)

idegenvezető (irányító)

rendőr (konvencionális)

tárgyas: géplakatos, pék, autószerelő, építész, asztalos, villanyszerelő, kertész, karbantartó, cipész, autószerelő, műszerész, gépészmérnök, órás, keramikus, kőműves, favágó, esztergályos, közmunkás, hentes, méhész, sírköves

vállalkozó: esküvőszervező, produkciós menedzser, ügyvezető, előadó, asszisztens, idegenvezető, projektirányító, logisztikai irányító, miniszterelnök, diszpécser, légitforgalmi irányító, irodavezető, igazgató, cégvezető

közösségi: orvos, színész, énekes, bébiszitter, pszichológus, nevelő, tanár, szociális gondozó, óvónő, pincér, ügyvéd, jogász, légiutas-kísérő, műsorvezető

megvalósító (konvencionális): rendező, stuardess, író, ügynök, adminisztrátor, pénzügyi ügyintézők, rendőr, vállalkozó, irodai dolgozó, pénzügyi vezető, könyvelő

alkotó (művészi): ékszerész, tervező, festőművész, lakberendező, zenész, rajztanár, író, költő, táncos, divattervező, dekoratőr, zeneszerző, illusztrátor, grafikus, fotós, szobrász

elemző: adatelemző, könyvelő, technikus, jelentéskészítő, tudós kémikus, történész, biológus, fizikus, kutató, gyógyszerész, ügyész

2. sz. melléklet:

Csoportfoglalkozás tervezet

8.évfolyam

2x45 perc

1.foglalkozás

Bevezetés

köszönés, tegezés, körülmények, keretek, célmeghatározás, bemutatkozás

köszönés

Polgár-Duchaj Fanni vagyok EET hallgató és pedagógus az Ady suliban. Szerintem emlékeztek, hogy pár hónappal ezelőtt jártam nálatok és beszélgettünk kicsit az érdeklődésekről. Ma egy újabb dologról fogunk beszélgetni illetve feladatokat megoldani.

tegezés

Tudom hogy a nem megszokott az általános iskolában a tegezés de nyugodtan szólítsatok csak Fanninak. Talán mindannyiunknak könnyebb így az együttműködés. Egyetértetek?

keretek

Ez az alkalom 2x45 perc lesz a felénél tartunk egy szünetet. Mosdóhasználatra ezt az egy szünetet tartanánk, de ha valakinek ki kell menni közben szóljon nyugodtan. Telefon használat csak és kizárólag a feladatok megoldásához használhatók!

célmeghatározás

Azért jöttem ma hozzátok, hogy tovább segísek neked azokban a dolgokban amik fontosak lehetnek a választás során. Foglalkozni fogunk magunkkal és megnézzük, hogy honnan érdemes releváns információkat gyűjteni a döntéshez. Segíteni szeretnék nektek, abban hogy az online térben is milyen lehetőségek vannak.

bemutatkozás

Eszközök: filc, papír, laminált hangulatkártyák

Én már bemutatkoztam, most rajtatok a sor, nem mindenkire emlékszem. Ti ismeritek egymást, ezért csak miattam egy rövid bejelentkezést kérünk. Arra kérünk benneteket, hogy erre a papírra írjátok rá jól látható nagy betűkkel (hogy én is lássam) azt a nevet, ahogy kéritek, hogy szólítsalak benneteket...

Dixit kártyákat válasszanak a jelenlegi állapotuknak megfelelően. (hogy vagy jelenleg vagy a továbbtanuláshoz kapcsolódunk) 1-10-es skálán hogy állsz az önismerettel? Miért?

Köszönöm szépen!

ismeretfeldolgozás:

Eszközök: kiértékelő lap, ceruza, internet, projektor, laptop

A tanáraitoktól már előzetesen megkaptam a kitöltött kérdőíveteket amit kitöltöttetek. Emlékeztek, hogy melyik érdeklődéstípusba tartoztok? Emlékeztek, hogy hogyan határoztuk meg az egyes érdeklődéstípusokat? (ppt) A mai alkalmon egy másik olyan dologgal fogunk foglalkozni ami befolyásolja a sikeres pályaválasztást. A kérdőív alapján kiértékeljük a saját képességeidet: kommunikáció (tanár, jogász, recepciós, média), érzelmi intelligencia (lelkigondozó, színész, mentálhigiénés szakember), alkalmazkodás (eladó, pincér, sofőr), problémamegoldás (mérnök, szerelő, rendőr, programozó), kéz-és mozgásügyesség (asztalos,

sebész, villanyszerelő, cukrász), figyelem (festő, tűzoltó, katona), matematika (adatelemző, könyvelő, banki ügyintéző), csapatmunka (gyári dolgozó, raktáros, idegenvezető), kreativitás (szobrász, designer, fotós), térbeli tájékozódás (építész, lakberendező, futár), stressz tolerancia (orvos, tanár, pszichológus), pontosság (gyógyszerész, cipész, fodrász, kozmetikus), szervezés (rendezvény szervező, edző, irodavezető), önállóság (kutató, webdesigner, író), felelősségvállalás (biztonsági őr, buszsofőr, pilóta). Nézzünk 1-1 példát szakmákra. (Megbeszéljük, hogy egy szakmára több képesség is érvényes lehet és van olyan képesség ami összetartozik bizonyos szakmáknál)

Megpróbáljuk a definíciót együtt kialakítani.

1. A személyiség azon sajátosságainak együttese, amelyek az eredményes munka feltételei.
2. Minden olyan tudásfajta, amely valamilyen aktivitást lehetővé tesz birtoklója számára.
3. Olyan belső adottság vagy potencia, ami lehetővé teszi egy adott tevékenység elvégzését, cél elérését, vagy magatartás kifejtését.
4. Lehetőséggel, erővel, eszközökkel rendelkezés, hogy a kívánt célt, a szándékunkban álló eredményt elérjük.

személyes hozam:

Tekintsük át mit csináltunk ezen az órán (megtéztük milyen képességeid vannak)

következő óra előkészítése:

Eszközök: kislap, ceruza

A szünetben gondolkozz 5 olyan szakon, ami számodra érdekes lenne és szívesen tanulnád, mert a szünet után ezzel folytatjuk. (kislapot adok nekik amire jegyzetelhetnek)

2.foglalkozás

hangulatteremtés:

Eszközök: lap, ceruza

Igaz vagy hamis?

A csoporttagok körben ülnek. A feladat az, hogy minden csoporttag két tényt állítson magáról, az egyik hihető, de hamis, a másik hihetetlenül hangzó, de igaz legyen. A csoporttársaknak el kell döntenie, melyik az igaz és melyik a hamis állítás

célkitűzés:

Képességekhez és érdeklődésekhez kapcsolódó középiskolai szakok

ismeretfeldolgozás:

Eszközök: csomagolópapír, filc, telefon, internet, laptop

3-5 fős csoportban fogunk dolgozni (létszámnak megfelelően)

Csoportban feldolgozzuk a képességeket, ezekhez keresünk szakmákat internet segítségével, kb. 3 képesség/csoport.

Aztán összekapcsoljuk az érdeklődéstípusokkal.

<https://ikk.hu/szakmakartyak/agazatok>

személyes hozam:

Mit kaptál ettől a 2x45 perctől? Mit viszel magaddal? 1-10-es skálán hogy állsz az önismerettel? Miért?

Útravaló:

Ne feledd, hogy az interneten az iskolák felületén sok információhoz juthatsz és nézz utána, mit ad az adott szak, milyen tantárgyakat fogsz ott tanulni és hol tudsz elhelyezkedni a végzettséggel.

Mellékletek:

1.sz. melléklet: Dixit kártyák

9.2. Holland-féle érdeklődési irányok kérdőív

3. sz. melléklet:

Név:

A lenti táblázatban osztályozd az alábbi állításokat a következők szerint:

- 1 – egyáltalán nem jellemző rám
- 2 – kis mértékben jellemző rám
- 3 – közepes mértékben jellemző rám
- 4 – jelentős mértékben jellemző rám
- 5 – teljes mértékben jellemző rám

Nincsenek „jó” vagy „rossz” válaszok, saját véleményedet jelöld!

Olyan munkával szeretnék foglalkozni a jövőben, ahol elsősorban a következő lenne a feladatom:

1. gépek, tárgyak vagy folyamatok tervezése
2. információk gyűjtése, elemzése
3. ötleteim, gondolataim kifejezése, megjelenítése
4. társadalmi, közösségi ügyek képviselése
5. szervezni, irányítani, vagy meggyőzni másokat
6. szabályszerű, gördülékeny ügyintézés

Szeretném, ha munkám eredménye a következő lenne:

7. kézzelfogható eredmény (pl. egy tárgy, termék, szolgáltatás) létrehozása
8. egy (elméleti) probléma megoldása
9. egy (művészeti) alkotás létrehozása
10. mások igényeinek kielégítése (pl. segítség, tanítás, szolgáltatások)
11. termék értékesítése vagy egy sikeres szervezet létrehozása
12. rend és átláthatóság biztosítása

Szeretném, ha munkám kapcsán a következő dolgokért vállalhatnék felelősséget:

13. magas szintű technikai és mechanikai tudást igénylő eszközök, gépek szakszerű használata
14. tények és összefüggések alapos feltárása
15. önálló, személyes, hiteles alkotás létrehozása
16. közös célok és mások jóléte (egészsége, tudása, kényelme)
17. ügyfeleink elégedettségének biztosítása
18. saját feladatok pontos, határidőre történő elvégzése

Szeretném, ha munkám közben arra figyelhetnék, hogy:

19. megtervezem egy technikai probléma megoldását
20. megértsem és magyarázatot találok egy jelenség működésmódjára
21. teljesen átadom magam az alkotás folyamatának
22. kit hogyan érint személyesen az adott feladat
23. kezdeményezzek, kézben tartom az irányítást
24. a dolgok a szabályoknak, utasításoknak megfelelően történjenek

1		2		3		4		5		6	
7		8		9		10		11		12	
13		14		15		16		17		18	
19		20		21		22		23		24	
össz.:		össz.:		össz.:		össz.:		össz.:		össz.:	
	T		E		A		K		V		M

9.3. Képességek, készségek kérdőív

4. sz. melléklet:

Képességek, készségek – általános iskolás, hosszú változat

A megalapozott pályadöntéshez fontos átgondolnunk, hogy miben vagyunk a legjobbak, mihez értünk leginkább. E kérdőív kitöltése lehetőséget nyújt az erősségeink és esetleges gyenge pontjaink feltárására. A következő állításokat értékeld a szerint, hogy mennyire igazak vagy jellemzőek rád, és az alábbi skála alapján a válaszodnak megfelelő számot írd be az üres négyzetbe.

- 0 = egyáltalán nem,
 1 = kis mértékben,
 2 = közepes mértékben,
 3 = jelentős mértékben,
 4 = teljes mértékben jellemző.

Sor- szám	Állítások	Milyen mértékben jellemző rád
1.	Tisztán és érthetően fogalmazok szóban és írásban is	
2.	Észreveszem, ha valaki szomorú.	
3.	Jól kijövök másokkal	
4.	A problémahelyzeteket jól kezelem.	
5.	Ügyes vagyok a labdajátékokban	
6.	Az órákon mindig odafigyelek	
7.	Könnyen megoldom a logikai feladatokat / fejtörőket	
8.	Jól teljesítek a csapatjátékokban / csapatversenyeken	
9.	Eredeti elképzeléseim vannak.	
10.	Térkép alapján jól tájékozódok	
11.	Feszült helyzetben nyugodt maradok	
12.	A feladatmegoldások során keveset hibázok	
13.	Ügyesen megszervezek bármilyen programot.	
14.	A döntéseimet önállóan hozom meg.	
15.	Tetteimért vállalom a felelősséget	

16.	Társalgás során általában többet beszélek, mint a partnerem	
17.	Képes vagyok felvidítani valakit, ha rosszkedvű.	
18.	Elfogadom mások véleményét, tanácsait, javaslatait.	
19.	Könnyebb másokkal együtt tanulni vagy dolgozni, mint egyedül	
20.	Az ígéreteimet betartom.	
21.	Könnyen megoldom a szöveges feladatokat	
22.	Jó megfigyelő vagyok.	
23.	A nehézségek megoldásában kitartó vagyok.	
24.	Általában jobb ötleteim vannak, mint a többieknek	
25.	Csipesszel vagy más kis eszközzel végzett munka jól megy nekem	
26.	A bűvös kockát gyorsan kirakom	
27.	Feleléskor vagy dolgozatírásakor nem izgulok.	
28.	Órákról vagy találkozókra nem szoktam elkésni.	
29.	Jó előadó vagyok.	
30.	A legtöbb kérdéstről önálló véleményem van	
31.	Stresszes helyzetekben nem szoktam leblokkolni.	
32.	Képes vagyok megkönnyíteni mások életét.	
33.	Tudom, mikor kell engedni vagy kompromisszumot kötni	
34.	Hozzájárulok a jó osztályközösség / csapatszellem kialakításához	
35.	Döntéseim következményeit vállalom	
36.	Ésszerűen szervezem meg az elfoglaltságaimat.	
37.	Képes vagyok hosszú ideig egy dologra figyelni.	
38.	A kényes kérdések vagy helyzetek megoldása nem okoz gondot.	
39.	Folyton újításokkal állok elő	
40.	Ügyesen használom a szerszámokat, eszközöket.	
41.	Könnyen eligazodom egy labirintusban	

42.	Veszélyhelyzetekben nem veszítem el a fejem	
43.	Jól osztom be az időmet.	
44.	Örülök, ha önálló feladatokkal bíznak meg	
45.	Többnyire rájövök a matematikai összefüggésekre.	
46.	Kínos helyzetben is könnyen kivágom magam	
47.	A bajban együtt érzek másokkal.	
48.	Figyelembe veszem mások igényeit, elképzeléseit	
49.	Szükség esetén a többiek érdekeit saját céljaim elé helyezem	
50.	A rám bízott feladatokat lelkiismeretesen elvégzem.	
51.	Jól tudok szorozni és osztani.	
52.	A tanulásban / munkában alapos és pontos vagyok	
53.	A legjobb megoldásokon töröm a fejem	
54.	Vonzódok az új / ismeretlen dolgok iránt	
55.	A mozgásos tevékenységekben jó vagyok.	
56.	Távolságbecsléseim mindig bejönnek	
57.	Többnyire utána járok / utána nézek a dolgoknak / információknak	
58.	A munkaszervezésben profi vagyok	
59.	Másokhoz képest nagyon önálló vagyok	
60.	Egyszerre több dologra tudok figyelni	
61.	Bármilyen témáról tudok beszélgetni a többiekkel.	
62.	Önzetlenül segítek másokon.	
63.	Könnyen beilleszkedem egy csoportba, közösségbe	
64.	Építő jellegű javaslataimmal hozzásegítem a csapatot a sikerhez	
65.	A mindennapi életben felmerülő problémákra könnyen találok megoldást.	
66.	A mértékegységek átváltása jól megy nekem	

67.	Könnyen észreveszem az elírásokat, számolási hibákat	
68.	A vezetői megbízatással együtt járó felelősséget jól tudnám kezelni.	
69.	Élénk fantáziával, jó képzelőerővel rendelkezem.	
70.	Ügyes kezű vagyok.	
71.	Alaprajz alapján könnyen el tudom képzelni a tárgyat	
72.	Akkor is nyugodt maradok, ha mások feszültek, idegesek körülöttem.	
73.	Napirendemet többnyire tartani tudom	
74.	Ritkán szorulok mások segítségére	
75.	Tanulás közben nem kalandoznak el a gondolataim.	

Forrás: Nemzeti Pályaorientációs Portál – www.eletpalya.munka.hu

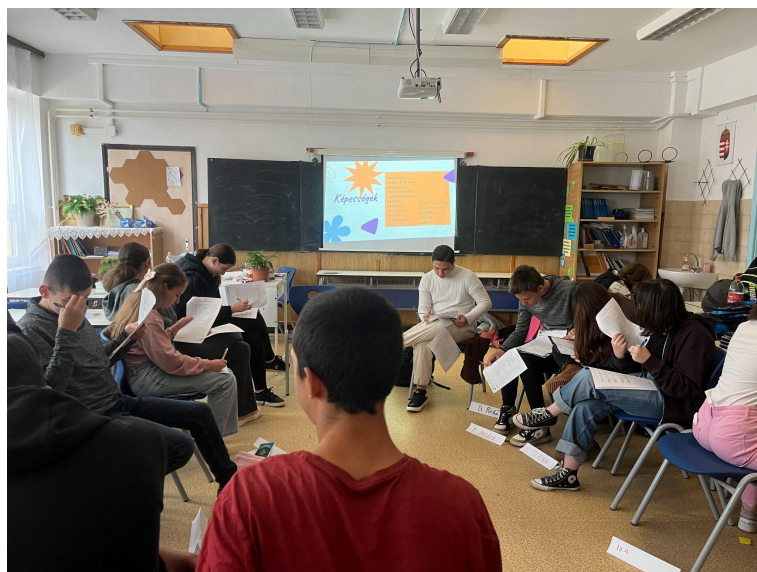
9.4. Csoportképek

5. sz. melléklet

10. Nyilatkozatok

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat

III. Hallgatói Követelményrendszer

III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függeléke: A MATE egységes szakdolgozat / diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítési útmutatója

4.2. sz. melléklete: Nyilatkozat a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről (módosítva: 2025. október 16.)

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve:	Polgár-Duchaj Fanni
A Hallgató Neptun kódja:	V0J1J2
A dolgozat címe:	Pályaorientációs csoportfoglalkozások a monori iskolákban
A megjelenés éve:	2025
A konzulens intézetének neve:	Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem
A konzulens tanszékének a neve:	Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem. Továbbá kijelentem, hogy a dolgozat elkészítése során alkalmazott mesterséges intelligencia-eszközök (pl. szöveggenerálás, nyelvi javítás, fordítás, adatelemzés) használata nem helyettesítette a saját kutatási és alkotói munkámat, azok alkalmazását a források között vagy a módszertani részben feltüntettem, és a szakmai-etikai elvárásoknak megfelelően jártam el.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2025. év 10. hó 31. nap

Polgár-Duchaj Fanni
Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

NYILATKOZAT

Polgár-Duchaj Fanni (név) (hallgató Neptun azonosítója: V0J1J2) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a diplomadolgozatot¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakedolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem³

Kelt: 2025. év 10. hó 31. nap

belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

³ A megfelelő aláhúzendő.

Hallgatók, doktoranduszok nyilatkozata mesterséges intelligencia (MI) alkalmazásáról

1. Általános adatok

Hallgató neve:	Polgár-Duchaj Fanni
Neptun-kódja:	V0J1J2
Képzési szint (a megfelelőt jelölje X-szel):	☐ BSc/BA ☒ MSc/MA ☐ Doktori (PhD) ☐ Egyéb:
Tantárgy neve/kódja*:	Diplomadolgozat készítés 2. (GAZDT062L)
A munka címe:	Pályaorientációs csoportfoglalkozás a monori általános iskolákban

* doktori értekezés esetén nem kitöltendő

2. Nyilatkozat az MI használatáról

Alulírott, etikai felelősségem teljes tudatában az alábbi nyilatkozatot teszem:

(Kérjük, válasszon egyet az alábbi lehetőségek közül!)

A) Nem alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Amennyiben ezt jelölte, a további táblázatok kitöltése nem szükséges.)

B) Alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Kérjük, töltsse ki a vonatkozó táblázatokat!)

3. A mesterséges intelligencia használatának részletezése

I. TÁBLÁZAT: Asszisztensi vagy kisebb mértékű felhasználás (pl. fordítás, nyelvi korrektúra, ötletelés stb.)

(Ezen felhasználások esetében a konkrét promptok és válaszok csatolása nem szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve és verziója	Érintett rész (ha nem a szöveg egészére vonatkozik)
ötletelés, nyelvi korrektúra	ChatGPT, Microsoft Copilot	

II. TÁBLÁZAT: Jelentős tartalmi hozzájárulás (pl. egy teljes ábra vagy egy hosszabb szövegrész generálása)

(Ezekben az esetekben a felhasznált kulcsfontosságú promptok és az MI által adott nyers válaszok dokumentálása és a munka mellékletében való csatolása szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott eszköz	MI-neve,	Az érintett fejezet / ábra / táblázat pontos sorszáma	A prompt-naplót tartalmazó melléklet
----------------------	--------------------	----------	---	--------------------------------------

	verziója, elérhetősége		bejegyzésének sorszám

3/A. Oktató által előírt kiegészítő szabályok (ha vannak)

Amennyiben az adott tantárgy oktatója vagy témavezetője az MI-eszközök használatára vonatkozóan külön szabályokat vagy elvárásokat határozott meg, kérjük, az alábbi mezőben foglalja össze ezeket:

Pl. az MI használatának tilalma bizonyos feladattípusokra; csak konkrét eszköz használata engedélyezett; eltérő hivatkozási elvárások; dokumentációs forma stb.

Oktató vagy témavezető által előírt szabályok:

.....

.....

.....

.....

4. Minden hallgatóra vonatkozó nyilatkozat:

Kijelentem, hogy az MI által esetlegesen generált tartalmakat minden esetben kritikailag felülvizsgáltam, szerkesztettem és a munkába illesztettem. A leadott munka minden eleméért, annak eredetiségéért és tudományos helytállóságáért teljes körű felelősséget vállalok. Tudomásul veszem, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem a benyújtott munkát mesterséges intelligencia detektorral ellenőrizheti, és eljárást kezdeményezhet, amennyiben a nyilatkozatom valótlan vagy hiányos.

Kelt: Monor., 2025. 10. hó 31. nap

Polgár-Duckaj Fanni

Hallgató aláírása

[Handwritten Signature]

Konzulens/Témavezető aláírása